

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARADALIK MEKANI

GÜLSÜM KARAÇETİN SARIKAYA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
BİNA ARAŞTIRMA VE PLANLAMA PROGRAMI**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. SENEM KAYMAZ KOCA**

İSTANBUL, 2019

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KAPALI SİTELERİN YANINA YERLEŞİK GECEKONDU MAHALLELERİNİN
SOSYAL VE MEKANSAL AÇILardan İRDELENMESİ

Gülsüm KARAÇETİN SARIKAYA tarafından hazırlanan tez çalışması 31.05.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Senem KAYMAZ KOCA
Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Senem KAYMAZ KOCA
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Tülin GÖRGÜLÜ
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Nilay ÜNSAL GÜLMEZ
Bahçeşehir Üniversitesi

ÖNSÖZ

Bu tez, benimle birlikte yeni yolumun başlangıcının bir temsilini oluşturmaktadır. Bu sürece başlarken attığım her adımı bana kolaylaştıran ve Dünyadaki en büyük başarının iyi bir insan olmak olduğunu bana bir kez daha öğreten sevgili hocalarım, Prof. Dr. Tülin Görgülü ve Doç. Dr. Senem Kaymaz Koca'ya

Ayrıca, tezimin kurgusunda vermiş olduğu değer ve emekleri için tez danışmanım olan Doç.Dr.Senem Kaymaz Koca'ya

Tezime katkıları sebebiyle tez jürimde bulunan hocalarım Prof. Dr. Ş. Tülin Görgülü ve Doç. Dr. Nilay Ünsal Gülmez'e

Tez yazma sürecinde dostluklarıyla güçlendiğim arkadaşlarım Zehra Sevim ve Hatice Savaş'a

Tüm eğitimimde çok büyük emekleri olan aileme, özellikle eğitimimin her aşamasında beni destekleyen ve bunun için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan annem Elif KARAÇETİN'e,

Ve son olarak, her zaman yanımda olan süreçte yaşadığım stresle baş etmemi sağlayan eşim Cenk Sarıkaya'ya ve minik kedimiz Kiwi'ye,

bu süreçte yanımda oldukları için çok teşekkür ederim.

MAYIS, 2019

Gülsüm KARAÇETİN SARIKAYA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
ÇİZELGE LİSTESİ	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
BÖLÜM 1	
GİRİŞ.....	1
1.1 Literatür Özeti	1
1.2 Tezin Amacı	5
1.3 Hipotez.....	7
BÖLÜM 2	
KENTİN "FENOMENİ" VE "DENEYİMİ"	8
2.1 Fenomen Olarak Kent [Henri Lefebvre]	8
2.2 Kent'in Deneyim Mekanları [David Harvey]	1
BÖLÜM 3	
KENTİN TARAF VE ÖTEKİ TARAFINDA KESİŞEN "ARADALIK MEKANI"	21
3.1 Sınırın Mekanı [Michel Foucault]	21
3.2 Kaçış Çizgileri-Kaygan Mekan [Gilles Deleuze-Felix Guattari].....	29
BÖLÜM 4	
SONUÇ VE ÖNERİLER	41
KAYNAKLAR.....	49
ÖZGEÇMİŞ.....	56

KISALTMA LİSTESİ

tr. Türkçe
ing. İngilizce

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. 1 Tezin Kurgusu	7
Şekil 2. 1 Henri Lefebvre'nin "Kent Fenomeni" Yöntemi	9
Şekil 2. 1 Henri Lefebvre'nin "Mekansal Üçlü"	11
Şekil 2. 3 Kent Fenomeni/ Mekan- Özne İlişkisinin Çözülmesi	12
Şekil 2. 4 David Harvey'in Kentin Kuramsallaştırılması üzerine ileri sürdüğü fikirlerin kavramsallaştırılması.....	18
Şekil 2. 5 David Harvey Kentin Kuramsallaştırılması-Mekansal Deneyim ilişkisi	19
Şekil 2. 6 David Harvey-Kentin Kuramsallaştırılması- Mekansal Deneyim-rastlantısallığın, kendiliğindeliğin var olduğu mekanın önemi	21
Şekil 3. 1 Ara Geçiş: Heterotopya.....	24
Şekil 3. 2 Edward Soja'nın Üçüncü Mekanı	27
Şekil 3. 3 Elizabeth Grosz'un Arada Mekanı.....	28
Şekil 3. 4 Gilles Deleuze-Felix Guattari Birlikteliği.....	31
Şekil 3. 5 Gilles Deleuze/Şizoanaliz-Sigmund Freud/Psikoanaliz	33
Şekil 3. 6 Gilles Deleuze/Rizom-Kök-sap -Sigmund Freud/Ağaç-Kök	34
Şekil 3. 7 Gilles Deleuze-"Hayvan oluş"	36
Şekil 3. 8 Kaçış Çizgilerinin Varlığı.....	36
Şekil 3. 9 Pürüzlü Mekan-Kaygan Mekan	39
Şekil 3. 10 Pürüzlü Mekan/Göçmenlik-Kaygan Mekan/Göçebelik.....	40
Şekil 4. 1 Kent neyi tanımlıyor?	40
Şekil 4. 2 Tezin Süreci	51
Şekil 4. 3 Tezin Ara Geçiş Zemini-Siyah	52

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2. 1 Kent Fenomeni-Henri Lefebvre	15
Çizelge 4. 1 Henri Lefebvre/David Harvey/Michel Foucault/Gilles Deleuze-Felix Guattari- -Literatür Üzerine Okuma	47
Çizelge 4. 2 Henri Lefebvre/David Harvey/Michel Foucault/Gilles Deleuze-Felix Guattari- -Yazarlı Okuma	48
Çizelge 4. 3 Henri Lefebvre/David Harvey/Michel Foucault/Gilles Deleuze-Felix Guattari- -Çapraz Okuma	49
Çizelge 4. 4 Henri Lefebvre/David Harvey/Michel Foucault/Gilles Deleuze-Felix Guattari- -Çoğul Okuma	50

ARADALIK MEKANI

Gülsüm KARAÇETİN SARIKAYA

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Senem KAYMAZ KOCA

Kent, insan ilişkilerinin, fiziksel mekana yansımasının bir boyutudur. Bu açıdan bakıldığında, kent kavramı sadece düzeni tanımlayan fiziksel bir mekan olarak değil, kaos ve düzensizliklerden oluşan yaşayan bir organizma olarak tanımlanabilir.

Geçmişte kent, genellikle fiziksel değerler (nüfus sayısı, yüzölçümü) üzerinden anlaşılmaya çalışılmış ve bu yöntemler kentin gerçek manasını anlamada yetersiz kalmıştır. Günümüzde ise, zamanla daha karmaşık bir hal almış olan kentin anlaşılabilmesinin, kentteki kaos ve düzensizliği oluşturan her küçük şeyin karşılığı veya karşılığının bulunması ile mümkün olabileceği söylenebilir. Bu nedenle, günümüzde kenti tanımlayabilmek geçmişe göre daha zordur.

Bu anlamda, tez çalışması kapsamında, ilk olarak kentin anlaşılması için iki basamaklı bir yöntem oluşturulmuştur. Bu yöntemin birinci basamağında kent, Henri Lefebvre'nin 'Kent Fenomeni' ve David Harvey'in 'Sosyolojik Muhayille' ve 'Coğrafi Muhayille' kavramları açısından irdelenmiştir. Yapılan irdeleme sonucunda, kenti anlamak için atılan her adımın er ya da geç 'Toplumsal Süreç' ve 'Mekânsal Deneyim' arasındaki ilişkilerin anlaşılması ile olabileceği görülmüştür.

Yöntemin ikinci basamağı ise, kentin kuramsallaştırılmasında tanımlanabilirliği tarihsel sürece göre daha zor olan 'mekan'ı anlamaya yöneliktir. Bu bağlamda, tezin üçüncü bölümünde, günümüz parçalanmış kent dokusunu yansıtan mekan, Michel Foucault'un 'Heterotopyası' ve Gilles Deleuze-Felix Guattari'nin 'Kaygan Mekan' kavramları ile anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, kentteki farklılıkları

oluşturan ikiliğin işaret ettiği diğer/öteki mekanın keşfinin kentin anlaşılmasında fikir verici olabildiği görülmüştür.

Tez çalışmasının asıl amacı, kentin kuramsallaştırması için, Umberto Eco'nun 1962 tarihli 'Opera Aperta' (tr. Açık Yapıt) isimli kitabındaki 'açıklık' fikri ile temellenen bir açık okuma yöntemi oluşturabilmektir. Tez çerçevesinde, bu okuma yöntemi iki somut (kentten başlayıp, kent ile sonlanan ve sonlandığı yerde tekrar kentten başlayan) gerçeklik arasındaki ara geçiş zemininde kurgulanmıştır.

Bu bağlamda, tez kapsamında kentteki 'diğer/öteki mekan', kentin kuramsallaştırılmasında araçlaştırılmış ve Henri Lefebvre, David Harvey, Michel Foucault ve Gilles Deleuze-Felix Guattari'nin kuramları üzerinden açık, çapraz ve çoğul okumalardan oluşan kavramsal haritalar oluşturulmuştur. Yapılan haritalamaların sonunda, harita üzerinde çakışan her ağın kent hakkında fikir verici olabildiği görülmüştür.

Tezin sonucunda, yapılan kavramsal haritalamalar üzerinden bir 'Aradalık Mekan'ı tanımlanmıştır. Aradalık mekânı, diğer mekanların sahip olduğu sabit ve kesin sınırların aksine, muğlak, beklenmedikliğin olduğu ve hareketli bir mekandır. Bu mekan, Michel De Certau'nun, kent içindeki 'yürüme' eyleminin, kentin hiçbir fiziksel haritasında gözükemeyeceği tanımlamasında olduğu gibi, belki de hiçbir zaman çizilemeyecektir. Tez kapsamında oluşturulan bakış açısı ile, günümüz kentin farklılıklarını besleyen gerilim ve çelişkinin yaratıcı gücünden yararlanılarak kentin devingenliği ve muğlaklığı bir diğer/öteki mekanda görülmüştür. Aynı zamanda, kentin karmaşıklığının çözülmesinde, ilk olarak düşünülmesi ve çözülmesi gereken düğüm noktalarının hangi mekanlar olabileceği hakkında bilgi verebilmektedir.

Tezin sonucunda, bu düğüm noktalarından birisi olan, 'Aradalık Mekanı'nın aslında henüz daha dile gelmemiş birçok şeyi içinde barındırdığı, fakat herşeyi de bir o kadar yansıtabildiği fark edilmiştir. Bu nedenle, tez kapsamında ele alınan aradalık mekânı, tezin sonucunda sonlandığı yerden tekrar başlamıştır. Bu bağlamda, iki somutluk arasında var olan aradalık mekanının, sürekli olarak dönüşebilmeyi sağlayan bu geçiş alanında aslında varlığı üzerinden yokluğunu hissettirmeyen 'SİYAH'ı temsil ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kent, mekan, diğer/öteki, aradalık mekânı, siyah

IN-BETWEEN SPACE

Gülsüm KARAÇETİN SARIKAYA

Department of Architecture

MSc. Thesis

Adviser: Assoc. Prof. Dr. Senem KAYMAZ KOCA

The city is a dimension that reflects human relationships on physical space. Looking at it from this point of view, the concept of 'city' can be defined not only as a regularly defined physical space, but as a living organism complete with all its chaos and irregularities.

In the past, physical values (census, surface area) were used to try and understand the city, but these methods were insufficient to understand the real meaning of 'city'. Nowadays, it can be said that understanding the city, which has become more complex over time, is only possible by looking at every little thing that causes the chaos and irregularity of the city, and finding its result, or whatever force is acting against it. Thus, it is more difficult to define the city today than in the past.

In this sense, this thesis first establishes a two-step method for understanding the city. The first step is to examine the city using the concepts of Henri Lefebvre's City Phenomenon and David Harvey's Sociological Imagination and Geographical Imagination. As a result of this study, I saw that every step taken to understand the city sooner or later comes down to understanding the relationship between 'Social Processes' and 'Spatial Experience'.

The second step is to understand the 'space' definability as part of the theorization of the city, which is more difficult than the historical process. In this context, in the third part of the thesis, I tried to understand the space that reflects today's fragmented urban texture using the concepts of Michel Foucault's 'Heterotopia' and Gilles

Deleuze-Felix Guattari's 'Slippery Space'. As a result of these evaluations, I saw that the discovery of the other space revealed through the dichotomy created by the differences in the city, can be helpful in understanding the city.

The main purpose of this thesis is to create an open reading method based on Umberto Eco's idea of 'openness' as proposed in his 1962 'Opera Aperta' (en. Open Work) book, on the theorization of the city. Within the framework of the thesis, I constructed this reading method on the transitional ground between two concrete realities (starting from the city, ending with the city, and starting with the city again from the end point).

In this context, within the scope of the thesis, I used the city's 'other spaces' as a tool for the theorization of the city and formed conceptual maps consisting of open, cross and plural readings based on the theories of Henri Lefebvre, David Harvey, Michel Foucault and Gilles Deleuze-Felix Guattari. At the end of the mapping, I saw that every network overlap on the map gives insights about the city.

The conclusion of the thesis is to define an 'In-Between Space' thanks to these conceptual mappings. This in-between space is an ambiguous and unpredictable space, unlike the constant and definite boundaries of other spaces. This space, as Michel De Certeau's 'city walking' experiment showed, cannot be seen on any physical map of the city, and might never be drawn. The method created for the thesis concludes that the creative power arising from the tension and contradiction that feeds the differences in the fragmented texture of our modern city is reflected in the dynamism and ambiguity of the other spaces. At the same time, as far as resolving or untying the confusion of the city, it can give information about which spaces are the 'knots' that should be considered and solved first.

In the conclusion of the thesis, I point out that the 'In-Between Space', which is one of these knots, contains many things that have not yet been brought to light, but that it can be a reflection of everything. Therefore, the in-between space discussed within the scope of the thesis starts again at the point where the thesis concludes. In this context, it can be said that this in-between space which does not make its absence felt through its presence in this transitional area which allows it to continuously transform, represents 'BLACK'.

Anahtar Kelimeler: City, space, in-between space, the other, black

1.1 Literatür Özeti

Kent kavramı, tarihsel süreç içerisinde fiziksel ve kavramsal içeriğinde birçok değişiklik yaşamıştır. Kentler, yerleşik düzenin başlangıcından itibaren, uygarlıkların ve kültürlerin oluştuğu, toplumsal ilişkilerin yaşandığı mekanlar olmuşlardır. Günümüzde ise kentler, kırsaldan endüstriyele, endüstriyelden de kentsele geçiş ile büyümesinin bir sonucu olarak, zıtlıkların, çelişkilerin, farklılıkların bir arada olduğu mekanlara dönüşmüşlerdir. Amerikalı Sosyolog Lewis Mumford 1923 tarihli makalesi 'Invisible City'de (Görünmeyen Kent), günümüzde yaşanan değişimler ile oluşan, parçalanmış kent dokusu içerisinde, kenti tanımlayabilmek için ilk olarak 'yeni dünya'yı anlamamanın gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Mumford, kentin anlaşılmasında ilk koşul olarak öne sürdüğü 'yeni dünya'yı şu şekilde ifade etmektedir:

"Günümüzde içinde yaşadığımız "yeni dünya" olarak tanımlanan dünya yalnızca yüzeysel olarak ifade edilmenin ötesinde, görünen ufku aşarak, içsel olarak da açık olduğunun, sıradan gözlemin algı eşiği altındaki uyaralanlara ve güçlere yanıt veren görünmez ışınlarla ve akımlarla işgal edilmiştir." [1]

Mumford'un ifade ettiği gibi, 'yeni dünya' içerisinde yaşanan değişim ve dönüşümler, kentleri, kalabalık, karmaşık ve çözülemez bir ağ sistemine dönüştürmüştür. Bu nedenle, günümüzde kentlerin anlaşılabilmesi, geçmişe göre daha zor ve karmaşıktır.

Fransız Filozof Henri Lefebvre 1970 tarihli kitabı 'La Revolution Urbaine'da (tr. Kentsel Devrim), kentin anlaşılabilmesindeki bu zorluğu, kentin özgür ve rastlantısal özelliklerine bağlamaktadır. Lefebvre, kentin gelişimi ve anlaşılabilmesi için, bilimin ve

eylemin sıkışmasına sebep olan ideolojilerin ve alışlageldik pratiklerin ötesine geçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Lefebvre, kenti anlamının bir yöntemi olarak 'Kent Fenomeni' kavramını önermiştir. Kent fenomeni yöntemi, kenti hem tarihsel süreç içerisinde, hem de mekânsal açıdan bir bütün olarak ele almaktadır [2].

İngiliz Sosyal Kuramcı David Harvey ise, 1988 tarihli kitabı 'Social Justice and the City' 'de (tr. Sosyal Adalet ve Şehir), kentin anlaşılmasındaki zorlukların aşılabilmesi için, kent hakkındaki herhangi bir kuramın veya yöntemin, metodoloji ve felsefenin birlikteliği ile oluşturulması gerektiğini ifade etmektedir [3]. Harvey, oluşturulan kuram ve yöntemdeki bu birlikteliğin, insan ilişkilerinin ve faaliyetlerinin mekansal ihtiyaçları nasıl doğurduğunun yorumlanması ve günlük toplumsal pratiklerin, toplumsal süreç üzerinden mekana nasıl yansıdığına anlaşılabilmesi ile mümkün olacağını ifade etmektedir.

Tez çalışması kapsamında, günümüz kentlerinin anlaşılmasındaki bu zorluk, Lefebvre ve Harvey'in, kentin kuramsallaştırılmasında önerdikleri yöntemler üzerinden tarihsel ve mekânsal süreçlere bir bütün olarak odaklanarak aşılmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda yapılan literatür araştırmasının temelini, günümüz kentlerinin zıtlıklar ve çelişkilerle şekillendiğini ifade eden Alman Kent Tasarımcısı, Profesör Tim Rientis'in, 2009 tarihli makalesi 'İstanbul's Spatial Dynamics'den (tr. İstanbul'un Mekansal Dinamikleri) alınan şu ifadeler oluşturur:

"Günümüz kentler, savunulduğu gibi küresel akışkanlık alanı içinde eriyen; içinde metaların, insanların ve bilginin bir taraftan bir tarafa dolaştığı "akışkan bir mekan" olmanın aksine, kent adaları zıt eğilimler tarafından şekillendirilmektedir. Tüm sınır ve kimlikleri eriten sonsuz ve tekdüze yayılma sürecinin aksine bu dinamiklerden istemli ya da istemsiz bir şekilde dışlanmış olan kent adaları oluşmuş durumdadır." [4]

Rientis'in, "kent, akışkan bir mekan olmanın aksine, zıt eğilimler etrafında şekillendirilmektedir" ifadesinden, kentin anlaşılmasında, günümüzde parçalanmış kent dokusu içerisinde oluşan farklılıkları göz ardı etmek yerine, kentleri doğasında var olan farklılıklarla birlikte düşünmek ve yorumlamak gerektiği çıkarılabilir.

Avusturyalı Kent Planlamacı Christopher Alexander ise, 1965 tarihli makalesi 'A City is Not A Tree'de (tr. Kent Bir Ağaç Değildir), kentteki farklılıkların, kent için önemini heterojen ve homojen düzenler üzerinden, 'Doğal Kentler' ve 'Yapay Kentler' sınıflandırmasıyla anlatmaktadır [5]. Alexander, kendiliğinden ortaya çıkmış kentleri 'Doğal Kentler', tarihi süreç içerisinde sonradan tasarlanarak oluşturulan kentleri ise, 'Yapay Kentler' olarak tanımlamaktadır. Alexander, yapay kentleri 'ağaç' kavramı ile doğal kentleri ise 'yarı kafes' kavramı ile açıklamıştır. Alexander'ın ağaç kavramı ile tanımladığı yapay kent-homojen düzende, var olan homojen birimler öyle baskın konumdadırlar ki, hiçbir tekil öge, kendini bağımsız olarak başka bir ögeye bağlayamamaktadır (çapraz ilişkiye hiçbir zaman izin verilmez). Alexander'ın yarı kafes kavramı ile açıkladığı doğal kent-heterojen düzende ise, karmaşıklık ve farklılaşma ilişkisi mevcuttur (kentleri rastlantısallığa ve insanlar arası etkileşime açmaktadır; insanlar arası etkileşim daha kolay olabilmektedir). Günümüz kent dokusunda, sonradan tasarlanarak oluşturulan homojen oluşumların yapısal karmaşıklıktan yoksun olmalarının sebebi, Alexander'ın açıkladığı ağaç yapısından kaynaklanmaktadır. Alexander yapay kentler ile doğal kentler arasındaki farkın, gözlemlenebilir olmasını biçimsel nedenlere bağlamaktadır. Alexander, yapay kentleri oluşturan homojen düzen ile doğal kentleri oluşturan heterojen düzen arasındaki bu biçimsel farkın, aslında kentin kavramsallaştırma çalışmalarında daha fazla irdelenmesi gereken bir konu olduğunu vurgulamaktadır [6].

Yazar ve kent aktivisti, Jane Jacobs ise, 1970 tarihli kitabı 'The Economy of Cities'de (tr. Kentlerin Ekonomisi), yakın ilişkiler içerisinde olan bireylerin her birinin farklı özelliklerinin olduğunu ve bu çeşitliliğin kentte her zaman var olacağını söylemektedir. Bu nedenle, kentlerin oluşumuna müdahale etmenin tek yolunun, hesaplanmış yatırımlar ve planlardan değil, rastlantısal ağların farklılaşmasını hızlandırmaktan geçtiğini ifade etmektedir [7]. Jacobs, ayrıca önceden tasarlanmış ve rastlantısallığın hesaba katılmadığı kentlerin her zaman başarısız olacağını söylemektedir [6].

Bu bağlamda, tez çalışmasında kentteki farklılıkların ortaya çıkarılması, hem kentin kuramsallaştırılabilmesinde, hem de farklılıkların olduğu noktaların mekansal potansiyellerinin açığa çıkarılmasında önemli bulunmuştur.

Fransız Filozof Jacques Derrida, bir şeyi yıkarken onu tamamen ortadan kaldırmanın aksine, yeniden yapma düşüncesi üzerine temellendirdiği, yapıbozum/söküm tekniği ile, Batı felsefesinin kurallarıyla oynamıştır. Batı felsefesi 'aynı' ile 'başka' arasındaki fark düşünüldüğünde, 'başka'yı dışlamaktadır. Ancak Derrida, 'başka/öteki'nin farkında olunması gerektiğine dikkat çekmiştir [8], [9]. Derrida, 'başkayı/ötekini' açıklarken, aslında farklılıkların ve zıtlığın olduğu her yerde, ikilik mantığında var olan, ikiliği alt üst eden, hem herşey hem hiçbirşey olabilen 'üçüncü' bir türün varlığına işaret etmektedir. Bu üçüncü tür, her ayırımın ve ayırım düşüncesinin olduğu her yerde olabilen bir 'Khora'dır [10]. Khora, Platon'un üçüncü cins olarak tanımladığı, herşeyin olma potansiyelini barındıran şeydir. Aynılık ile farklılığı, sonsuz ile sonlu olma durumu içerisinde barındırır. Khora, karşıtlardan yola çıkarak, karşıtlığın da ötesine geçmeye çalışır [11]. Derrida, üçüncü tür ile, başka/öteki'nin, yani farklı olanın da farkında olunması gerektiğinin önemini açıklamıştır. Derrida, Khora adlı kitabında düşüncesini şu şekilde ifade eder:

"Khôra düşüncesi (...) diyalektik olsun ya da olmasın, kutupsallık düzeninin ta kendisini, genel olarak kutupsallığı tedirgin edecektir. Zıtlıklara mahal vererek hiçbir ters-yüz olmaya boyun eğmeyecektir. Ve bu, başka bir sonuç olarak, isminin ötesinde değişmez bir şekilde kendi olarak kalacağından değil, anlamın (metaforik veya gerçek) kutupsallığının ötesine geçerek, artık ne anlamın ufkuna, ne de varlığın anlamı olarak anlamın ufkuna ait olmayacaktır." [12]

Derrida'nın, başka/öteki üzerinden işaret ettiği üçüncü tür fikrinin, kentteki farklılıkların (üçüncü türün) doğurduğu mekânsal potansiyellerin açığa çıkarılmasında, önemli olduğu, kentin kuramsallaştırılmasında bir yöntem oluşturabileceği söylenebilir.

Bu bağlamda, tez kapsamında, kentteki farklılıkların oluşturduğu mekânsal potansiyellerinin (üçüncü türlerin) anlaşılması amaçlanmıştır. Kentteki zıtlıklar arasında kendini var eden bu mekan, iki yaklaşım üzerinden irdelenmiştir. Bunlardan ilki, Michel Foucault'un, 1966 tarihli kitabı 'The Order of Things'de (tr. Kelimeler ve Şeyler) kökene dönüş yaklaşımı ile açıkladığı ve çokluk düzleminde değerlendirdiği 'Heterotopya'sı diğeri ise, Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin 1980 tarihli kitapları 'Capitalisme et

Schizophrenic'da (tr. Kapitalizm ve Şizofreni) bahsettikleri 'oluş halinde olma' fikri ve 'Kaygan Mekan'dır.

1.2 Tezin Amacı

Araştırmanın Amacı

Kent, günümüzde, fiziksel, tanımlanabilir ve net özelliklere sahip olmanın aksine, karmaşık ve tanımlanması zor özelliklere sahiptir. Bu bağlamda, tez kapsamında, genel hatlarıyla kentin kuramsallaştırılması ve anlaşılmasında belirlenen bu zorluğun aşılması için, bir yöntem geliştirebilmek amaçlanmıştır.

Özel hatlarıyla tanımlamak gerekirse, tez çalışmasının amacı, kentin karmaşıklığını besleyen, muğlak, rastlantısal, çelişkili mekanın, Henri Lefebvre, David Harvey, Michel Foucault ve Gilles Deleuze- Felix Guattari'nin kuramları üzerinden kuramsallaştırıldığında kentin kavranmasında bir yapı taşı olabileceğinin ortaya çıkarılmasıdır.

Tezin özgün tarafı, kentte, zıtlıkların (Homojen düzen-Heterojen düzen) bir arada olduğu iki mekan üzerinden, içlerinde barındırdıkları çelişki ve gerilimlerin, kentin kuramsallaştırılmasında bir araç olarak kullanılmasıdır.

Araştırmanın Kurgusu

"Felsefe somut gerçeklikten yola çıkmalı ve sonra tekrar somut gerçekliğe dönmelidir. Felsefenin hareket noktası öyle bir nokta olmalıdır ki, kişi bu noktadan başka bir noktadan başlayamasın. Başka hiçbir şeyden değil de, yalnız ondan başlamamızı zorunlu kılan, kendini kayıtsız şartsız üstümüze dayatan nokta, acıdır. Acı, ondan yola çıkmamızı gerektiren somut noktadır. Ve, acının karşısında aradığımız da mutluluktan başka bir şey değildir. Tüm düşünce, acı ve mutluluğun somut kutupları arasında kuşatılmıştır." [13]

Amerikalı Psikolog Rollo May'ın, 1975 tarihli 'The Courage to Create' (tr. Yaratma Cesareti) isimli kitabından yapılan yukarıdaki alıntıda da ifade edildiği gibi, felsefe, iki somutluk arasındaki bir yer üzerinden oluşabilmektedir. Bu bağlamda May'ın ifadelerinden alınan cesaretle bu tez, 'ara geçiş' üzerinden, Umberto Eco'nun, 1962

tarihli 'Opera Aperta' (tr. Açık yapıt) isimli kitabındaki açıklık fikri [14] ile temellenen bir açık okuma yöntemi oluşturmuştur.

Tezin metodolojisi iki adımda geliştirilmiştir: ilk olarak, kentin toplumsal süreçlerle ilgisini konu edinmiş Fransız filozof 'Henri Lefebvre' ve İngiliz sosyal kuramcı 'David Harvey'in kent kuramları incelenerek tezin metodolojisinin birinci adımı oluşturulmuştur. Bu adımda, kent, Lefebvre'in 'Kent Fenomeni' kavramı üzerinden değerlendirilmiş, zamansal-mekânsal eksen oluşturulmuş, oluşturulan eksenler kesiştirilmiş ve kentin farklılıklarını yücelten 'Diferansiyel Mekan' tanımı ortaya konmuştur. Bunun yanında Kent, David Harvey'in, 'Sosyolojik Muhayille ve Coğrafi Muhayille' kavramları açısından değerlendirilmiş ve kentin anlaşılmasında mekânsal deneyimin önemi açığa çıkarılmıştır.

İkinci adım olarak ise, kentin, fiziksel mekanlar, üzerinden anlaşılabilirliği fikri yerine, aslında oluşsal ve rastlantısal olarak görülmesi ve anlaşılması gerekliliği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, tezde belirlenen çalışma alanının mekansallığı Foucault'un yer arayışındaki 'Heterotopya'sı ve Deleuze-Guattari'nin, 'oluş halinde olma' fikri ve 'Kaygan Mekan'ı üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır.

Şekil 1.1' de görüldüğü gibi, tezin kurgusu, kentteki farklılıkları oluşturan taraf ve öteki taraf arasındaki 'gerilim-çelişkinin' varlığı ve bu ikiliğin işaret ettiği, 'üçüncü şey' üzerinden oluşturulmuştur.

Şekil 1.1 Tezin Kurgusu

1.3 Hipotez

Günümüzün hızlı dönüşen kentlerinde meydana gelen parçalanmalar ve ayrışmalar, mekanlar arasında hem fiziki hem de algısal sınırlar oluşturarak, zıt eğilimli mekanların

yanyana gelmesine neden olmuştur. Kenti, sadece kurgulanmış ve tasarlanmış nesnelere arasındaki deneyim alanları üzerinden kavramaya çalışmak, bu mekanlarda gerçekleşen çatışmaların arasında sıkışıp kalacaktır. Bu bağlamda, kentin, özgür olma, dönüşme ve yaşama potansiyelini barındıran mekanları üzerinden anlaşılmasının daha mümkün olacağı söylenebilir.

Mekanın, oluşsalığının ve muğlaklığının anlaşılma gayretinin ise, diğerine açılabilme fırsatlarını barındırdığı ve daima dönüşümü olumladığı söylenebilir.

Özetlemek gerekirse, günümüz kentlerinin anlaşılmasının, kentlerin içinde barınan zıtlıkların, çelişkilerin ve üstüsteliklerin ortaya çıkarılmasıyla olabileceği, başka bir ifadeyle kentlerdeki çeşitliliğin, muğlaklığın ve oluşsalığın idrakıyla mümkün olabileceği bilinmelidir¹.

¹Tezin tüm bölümlerindeki şekil ve çizelgelerin hepsi yazar tarafından çizilmiştir.

KENTİN “FENOMENİ” VE “DENEYİMİ”

Tezin ikinci bölümünü oluşturan bu kısım, tezin metodolojisinin birinci basamağının oluşturulmasına yöneliktir. Bu bağlamda, Henri Lefebvre ve David Harvey’in kent ve mekan üzerine ortaya attıkları kuramlardan yola çıkılarak, günümüzde kentlerin anlaşılması için bir yöntem oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla, tezin metodolojinin birinci bölümü, Fransız Sosyolog Henri Lefebvre’nin 1970 tarihli kitabı ‘La Revolution Urbaine’ da (tr. Kentsel Devrim) bahsettiği ‘Kent Fenomeni’ ve David Harvey’in 1988 tarihli kitabı ‘Social Justice and the City’ de (tr. Sosyal Adalet ve Şehir) bahsettiği ‘Sosyolojik Muhayille ve Coğrafi Muhayille’ kavramlarından esinlenerek, sırasıyla, ‘Fenomen Olarak Kent’ ve ‘Kent’in Deneyim Mekanları’ alt başlıkları ile açıklanmaktadır.

2.1. Fenomen Olarak Kent [Henri Lefebvre]

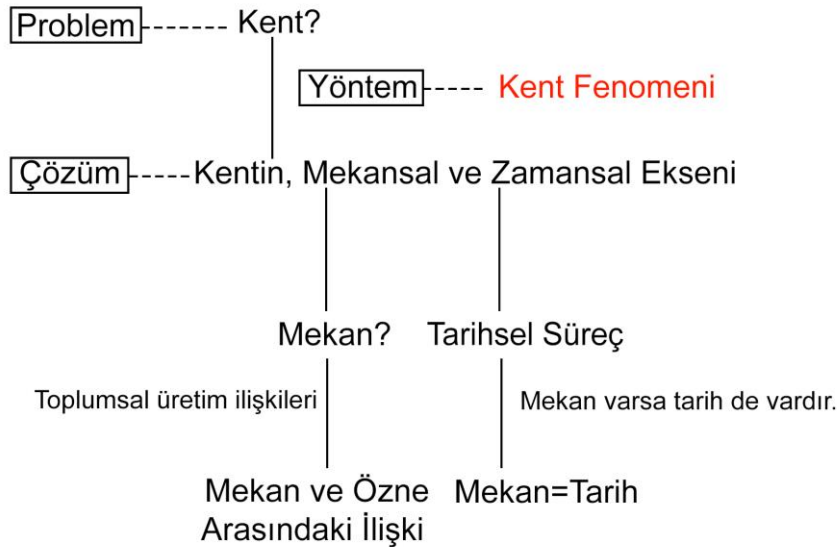
Tezin metodolojisinin birinci ayağını oluşturan bu kısımda, ‘kent’, Lefebvre’nin 1970 tarihli kitabı ‘La Revolution Urbaine’da (tr. Kentsel Devrim) ortaya attığı ‘Kent Fenomeni’ kavramsallaştırması açısından irdelenerek, kentin sadece bir dil değil, aynı zamanda, özne tarafından tekrar tekrar üretilebilen bir pratik olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Lefebvre için kent, bir objeden ziyade, kaos ve düzensizliği tanımlamaktadır. Bu nedenle, kentin sahip olduğu bu karmaşıklığın tam olarak anlaşılmasının, kentlerin sahip olduğu, kaos ve düzensizlik halinde var olan oluşsal ve rastlantısal özelliklerin açığa çıkarılması ile mümkün olabileceği söylenebilir. Lefebvre, aynı zamanda, tarihsel

süreçte uygulanan çoğu analitik yöntemin bu özelliklerin açığa çıkarılmasında ve buna bağlı olarak kentin tam olarak anlaşılmasında başarısız olduğunu ifade etmiştir [15]. Lefebvre, kentteki problemlerin aşılmasında nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği sorusunun cevabı olarak, 'Kentsel Devrim' adlı kitabında şöyle ifade eder:

"Bugün kent olgusu, devasılığıyla hayret uyandırır; karmaşıklığı bilginin araçlarını ve pratik eylemin enstrümanlarını aşar. Toplumsal fenomenlerin belli bir (göreceli) karmaşıklıktan daha büyük bir karmaşıklığa doğru gittiğini savunan karmaşıklık teorisini hemen hemen doğrulamaktadır. Bu, kökenini "doğa" bilimleri denilen bilimlerden ve bilginin genel teorisinde bulan, fakat toplumsal gerçekliğe ve bu gerçekliğin bilgisine doğru yönelen bir teoridir. Toplumsal ilişkiler hiçbir zaman, arkaik bir toplumda bile basit değildir. Başlangıçtaki basitliği ve basit unsurların birleşimiyle ortaya çıkan karmaşıklığı gösteren Kartezyen şema terkedilmelidir." [2]

Bu bağlamda, Lefebvre, kentin sahip olduğu özelliklerinin açığa çıkarılması ve tam olarak anlaşılabilmesi için, kartezyen şemanın karşıtı olabilecek nitelikte bir yöntem olarak 'Kent Fenomeni'ni önermiştir(Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Henri Lefebvre'nin "Kent Fenomeni" Yöntemi: Kentsel yaşamın akışları ve ufukları

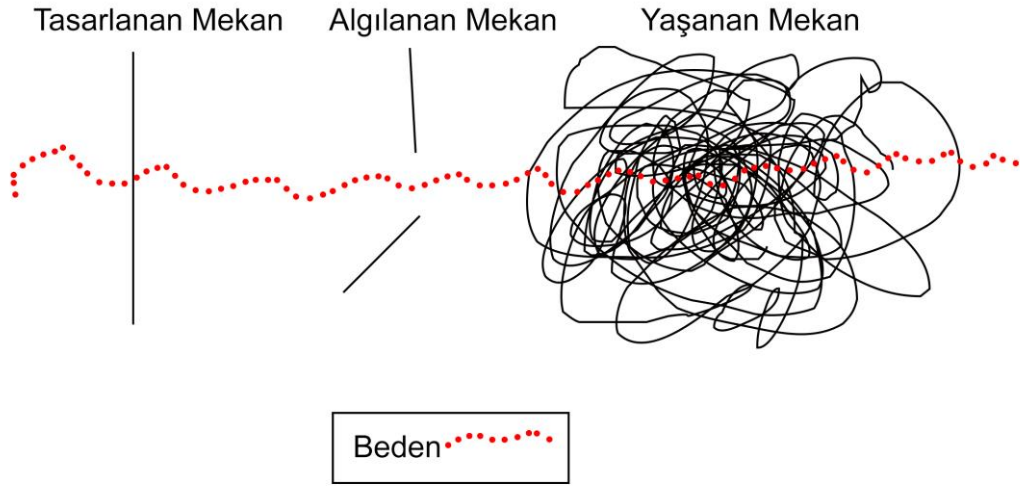
Kent fenomeni, kentin zamansal ve mekansal özelliklerini dikkate alarak, kentsel yaşamın akışlarını ve ufuklarını incelemektedir (Şekil2.1). İşlevsel, idari ve siyasi bir bütün meydana getiren kent içerisinde insanların neler yaşadıkları bu bakış açısıyla tam bir kesinlikle ele alınmaktadır [2].

Lefebvre, 1974 tarihli kitabı, 'La production de l'espace' da (tr. Mekanın Üretimi), kentin, "(toplumsal) mekân (toplumsal) bir üründür" ifadesiyle ortaya koyduğu gibi, özne tarafından üretilen bir 'mekan' olabileceğine dikkat çekmiştir. Bu anlamda, mekan ile özne arasındaki ilişkiselliğin çözülmesi Lefebvre için hayattır ve bu ilişkilerini anlamakla mümkündür. Lefebvre, mekanı, Marxist teori açısından ele alarak, üretim ilişkileri ile mekanın üretiminin birlikteliğinden şu şekilde bahsetmiştir:

"Mekân üretimi ve mekânın üretimi süreci varsa, tarih de vardır (...) Üretici güçler (doğa, çalışma ve çalışmanın örgütlenmesi, teknik ve bilgiler) ve elbette üretim ilişkileri, mekân üretiminde-belirlenmesi gereken-bir role sahiptirler. Bir üretim tarzından diğerine geçiş çok büyük önem taşır; çünkü bu, mekânı altüst ederek mekâna dâhil olabilen toplumsal üretim ilişkileri içindeki etkisidir. Her üretim tarzı-hipotez gereği-kendine uygun mekâna sahip olduğundan, bu geçiş sırasında yeni bir mekân üretilir." [15]

Lefebvre, aynı zamanda tarihi süreçteki her üretim ilişkisinin yeni bir mekan ürettiğine değinerek, mekanın zaman ile birlikte düşünülmesi ve üretim ilişkilerinin de dahil edildiği bir süreçle incelenmesi gerektiğini söylemiştir. Bu nedenle, Lefebvre, mekanı dönemsel olarak ele almış, ve tarihsel süreçte birbirleriyle bağlantılı olan, yeniden üretilen beş mekandan bahsetmiştir. Bunlar, '**Mutlak mekan, Kutsal mekan, Tarihsel mekan, Soyut mekan ve Çelişkili mekan**'dır [16][17].

Lefebvre, mekanın üretimine bağlı olarak açığa çıkardığı şeylerin çözülmesi gerektiğini ifade eder. Bu bağlamda, Lefebvre, mekanın sadece felsefi veya sadece analitik olarak değerlendirilmesi yerine, bu iki yöntemin birlikte düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu iki yöntemi birleştiren güç ise, 'Mekansal Üçlü' olarak tanımladığı, 'Tasarlanan Mekan (Mekan Temsili)', 'Algılanan Mekan (Mekansal Pratik)', 'Yaşanan Mekan (Temsili Mekan)' ve bu kavramlar arasındaki diyalektik ilişkidir [14].

Şekil 2.2 Henri Lefebvre "Mekansal Üçlü"

Lefebvre, Şekil 2.2'de görüldüğü gibi, mekânsal üçlünün anlaşılmasında rol oynayan en önemli şeyin 'beden' olduğuna dikkat çekmektedir. Lefebvre, Tasarlanan, Algılanan ve Yaşanan Mekan'ın, ancak mekanı deneyimleyen bir beden üzerinden anlaşılabileceğini söylemektedir [15].

Tasarlanan Mekan (ing. Conceived Space)-Mekan Temsili, şehir plancısının, mimarın, sanatçıların bilinçlerinde var olan mekandır. Tasarlanan mekandaki beden, zihinsel olarak düşünülen mekanı deneyimleyen bedendir. Zihinsel bir üründür, soyut bir kavramsallaştırmadır. Mekanın kusursuz bir temsilidir.

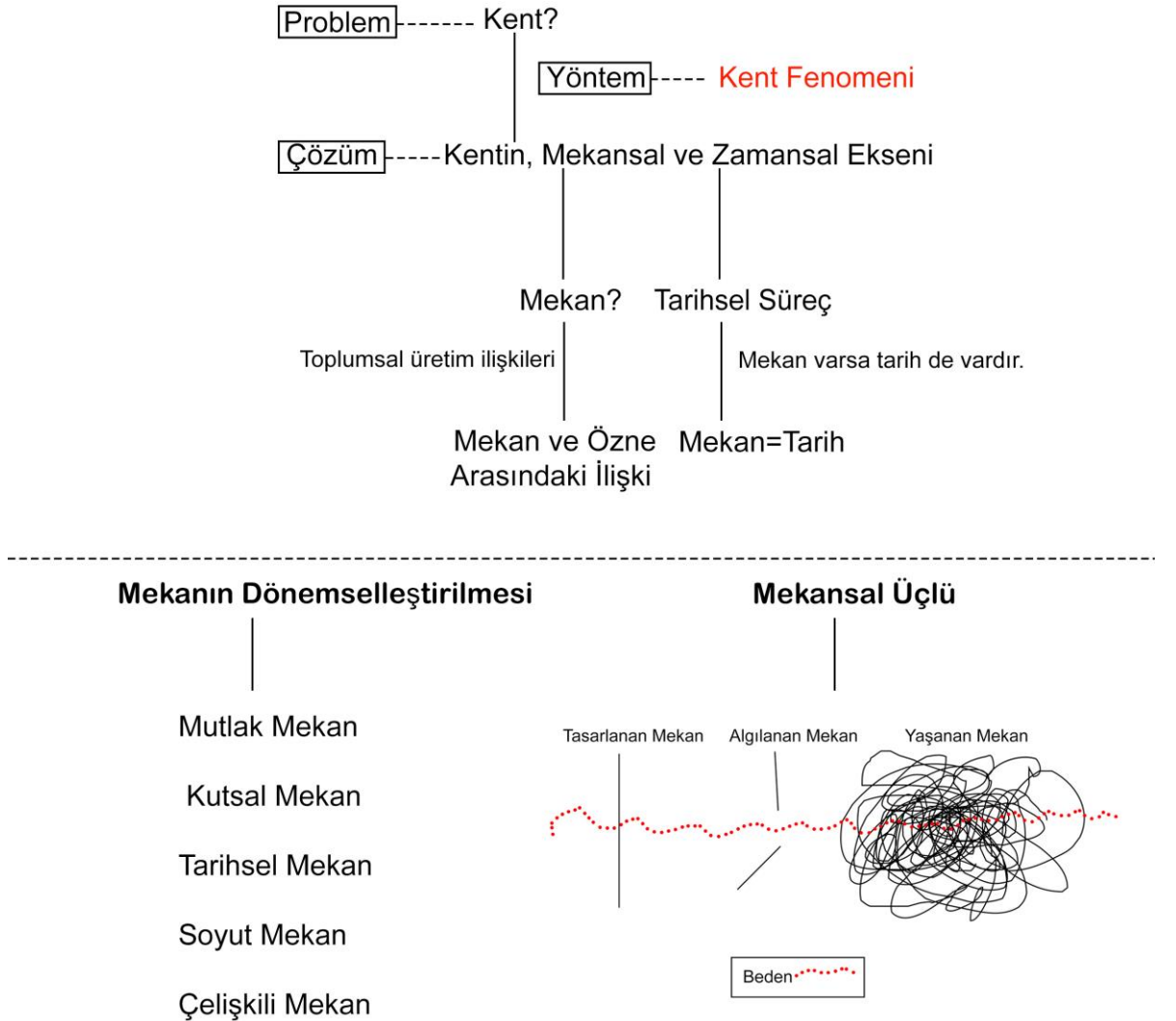
Algılanan Mekan (ing. Perceived Space)-Mekânsal Pratik, mekanın nesnel gerçekliğiyle ilgilidir, dolayısıyla ampirik olarak gözlemlenir[15]. Algılanan mekandaki beden, önceden tasarlanan, düşünülmüş olan, mekan içinde var olan beden'dir. Bu anlamda, algılanan mekanın, tasarlanan mekan ile karşılıklı etkileşim içinde olduğu söylenebilir.

Yaşanan Mekan (ing. Lived Space)-Temsili Mekan ise, tasarlanan ve algılanan mekanları birarada, ancak üçüncü bir yorumla kapsar. Dolayısıyla kişinin mekan deneyimini oluşturur. Bu nedenle temsildir. Kullanıcıların hergünkü edimlerinin somut mekânıdır ve öznel bir mekandır. Yaşanan mekandaki beden, günlük hayat ritimlerinde

yaşayan beden olduğu için bu mekanın diğer mekanlara göre ifade edilmesi daha zordur. Bu sebeple temsilidir. Lefebvre yaşanan mekanı şu şekilde tanımlamaktadır:

“Yaşanan mekan, yaşanır, konuşur; duyumsal bir çekirdeği ya da merkezi vardır: Ego, yatak, oda, konut ya da ev; meydan, kilise, mezarlık... Bu mekânlar, tutku ve eylem yerlerini, yaşanan durumların yerlerini kapsar, dolayısıyla zamanı doğrudan içerir.” [15]

Şekil 2.3, Lefebvre'nin bakış açısında kentin mekânsal ve zamansal ekseninin oluşturulabilmesi için mekan ve özne arasındaki ilişkinin anlaşılmasının önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 2.3 Kent Fenomeni/ Mekan-Özne İlişkisinin Çözülmesi

Çizelge 2.1 ile, Lefebvre'nin, 'Kent Fenomeni' kavramsallaştırılması üzerinden mekansal ve zamansal eksenler kesiştirilmiş ve bu kesişimden kentin yaşadığı değişim, hem mekansal hem de zamansal olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

Lefebvre, kentin mekansal ve zamansal ekseninin iki aşamada oluştuğunu ifade etmektedir. İlk aşamanın başlangıcını, kentleşmenin yaşanmadığı eksenin %0 noktası olarak kabul etmiştir. Aynı zamanda bu eksenin %0 noktasında, ilk insan topluluklarının yaşadığı, doğayla uyumlu bir mekan olan '**Mutlak Mekan**'ların var olduğu bir düzenden bahsetmiştir. Mutlak mekandaki beden, doğayla iletişimde herhangi bir engel olmadığı ve beden mekanı direk deneyimleyebildiği için, eksenin %0 noktasında Lefebvre'nin önerdiği 'Mekansal Üçlü'deki, 'Yaşanan Mekan'ın var olduğu söylenebilir.

Lefebvre, Çizelge 2.1'deki zamansal eksen üzerindeki Ticari Kent ve Endüstriyel Kent noktasına ilerledikçe, mutlak mekandaki özgür ve geniş mekanın, tanrısal bir düzene tabi tutulan ve merkez etrafında düzenlenen '**Kutsal Mekan**'a evrilmesinden bahsetmiştir. Lefebvre, Mutlak Mekan ve Kutsal Mekan'ın yıkımının, Roma'yı istila eden barbarlar ile başladığını ve bu sürecin devamında, 'beden'in yüceltildiği birikim mekanı olan '**Tarihsel Mekan**'in oluştuğunu söylemiştir. Tarihsel mekanda, insanların düzenlenmiş bir mekan üzerinden deneyim yaşadığından bahsedilebilir. Bu nedenle, Lefebvre'nin 'Mekansal Üçlü'de tariflediği, 'Algılanan Mekan'ın yanı sıra 'Yaşanan Mekan'ın da var olduğu söylenebilir.

Lefebvre, ikinci aşamanın başlangıcında ise, Ticari Kent-Endüstriyel Kent ekseninde oluşan kent gerçekliğinin alt-üst olduğundan ve kırsal olanın tamamen kentsel olana dönüştüğünden bahsetmiştir. Bu aşamada var olan mekanın, '**Soyut Mekan**' olduğunu söylemektedir.

İkinci aşamanın sonunda gelinen noktayı ise, kentsel sınırların genişlediği, artık sadece kentleşmenin var olduğu 'Kritik Alan' olarak tanımlamaktadır. Kritik alan, kentlerin ilk oluşumlarında var olan ve doğaya daha yakın olan heterojen yapısının, sınırları belirgin ve geçirimsiz olan homojen yapılara dönüşmek zorunda kaldığı '**Çelişkili Mekan**'ın var olduğu bir dönemi tanımlamaktadır. Lefebvre, soyut ve çelişkili mekandaki bedenin artık makinalaştırıldığını ve bu nedenle bunalımlar yaşadığını ifade etmektedir. Bu

dönemde, 'Mekansal Üçlü'deki 'Tasarlanan, Algılanan ve Yaşanan Mekan'ın varlığından söz edilebilir.

Lefebvre, çelişkili mekanın yaşadığı bunalımlardan kurtulmak için, farklılıkları olumlayan, mekanın üstünde bir mekan olan '**Diferansiyel Mekan**' önerisinde bulunmuştur. Lefebvre, aynı zamanda Diferansiyel Mekan'ın homojen mekanların var olmasıyla oluşmaya başladığına dikkat çekmektedir. Diferansiyel Mekan, hem birleştirici hem de ikili özellikler üzerinden tanımlanabilmektedir.

Lefebvre, Diferansiyel Mekan'ın özelliklerini, 'İzotopi, Heterotopya ve Ütopya' kavramları ile açıklamaktadır [2]. Diferansiyel Mekanı oluşturan kavramlardan birincisi olan izotopi kavramı, mekan ve onu çevreleyen şeyleri tariflemektedir. Lefebvre, kent içerisinde varlığını kanıtlamış olan planlar üzerinde, güzergahlarda, şu veya bu düzeyde özneler tarafından oluşturulan imgelerde birbirine yakınlaşan, birbirleriyle konuşan ve birbirlerini okuyan karşılaştırılabilir unsurlara 'izotopi' adını vermektedir. Lefebvre, izotopilerin yanında başka mekanların, başka bir ifadeyle, heterotopyaların da var olduğunu söylemektedir. Lefebvre, İzotopi'yi aynı düzen olarak ifade ederken, heterotopyayı, hem dışlanmış, hem de iç içe girmiş olan, uzaklardaki düzen olarak ifade etmektedir. Lefebvre, İzotopi-Heterotopi arasındaki farkın, kentsel mekanda meydana gelen ilişkiler ve karşılıklı çatışmalar üzerinden dinamik bir alt yapıyı oluşturduğunu söylemektedir.

Heterotopya mekanları, kent bütünü içerisinde birbirine karşı göreceli olmaktadır. Göreceli olma durumu, nötr mekanların varlığına işaret etmektedir. Lefebvre, nötr mekanların varlığını, olmayan yer, mekana sahip olmayan yer olarak tanımlayarak 'Ütopya' kavramını ortaya atmıştır. Ütopya, hem her yerde hem hiçbir yerdedir.

Lefebvre, kentin doğası gereği farklılıklarını koruyabilmesinin ve devingen ve sürekli oluş halinde olabilmesinin, İzotopi, Ütopya ve Heterotopyaların özelliklerini taşıyan Diferansiyel mekanlar ile mümkün olabileceğini söylemektedir [2].

Bölümün sonucu olarak, yazarın çıkarımlarına göre, Lefebvre'nin mekansal üçlüde tariflediği, Yaşanan, Algılanan ve Tasarlanan Mekan'ın birlikteliğinin, aslında mekansal önerisi olan 'Diferansiyel Mekan'daki Heterotopya, İzotopi ve Ütopya ile örtüşebildiği söylenebilir.

Çizelge 2.1 Kent Fenomeni Yöntemi

ZAMANSAL EKSEN	MODERN ÖNCESİ DÖNEM	MODERN DÖNEM	MODERN SONRASI DÖNEM	MEKANSAL EKSEN				
				Üretim İlişkileri	Mekan Türü	Mekan Özellikleri	Mekan-Beden ilişkisi (Mekansal Üçlü)	HETEROTOPYA-İZOTOPI-ÜTOPYA
	10.YY öncesi			Avcılık ve Toplama, Tarım ve Hayvancılık	Mutlak Mekan	Göçebelerin, yarı göçebelerin ve köylülerin mekanı/ Doğanın mekanı ile uyumlu bir mekan türü/ Mekanın deneyimlenmesi doğrudan/ Kalıcı mekanlara sahip olanlar sadece ölümlerdir.	Yaşanan Mekan-Temsili Mekan	Heterotopya
	10.YY			Neolitik Tarım				
				Asya Tipi Üretim Tarzı	Kutsal Mekan	İlk Şehir devletlerinin kurulması/ Merkez etrafında düzenlenen mekan/ Mekanın sınırları çiziliyor/ Kent-Kır ayrımı oluşuyor.	Algılanan Mekan-Mekansal Pratik Yaşanan Mekan-Temsili Mekan	İzotopi Heterotopya
				Antik veya Klasik Üretim Tarzı	Tarihsel Mekan	Mutlak mekanın doğallığı parçalanıyor ve kalıntıların üzerine birikim mekanı inşa ediliyor. Kamusal mekan-Özel mekan ayrımı/ Mutlak ve kutsal mekanın yıkımı/ Roma'yı istila eden Barbarlar/ 12.yy'da Batı Avrupa'da logos ve kozmoz'un ortaya çıkmasıyla oluşan mekan, birikim mekanıdır. 12.yy'da "Beden" ilk kez yüceltiliyor!	Algılanan Mekan-Mekansal Pratik Yaşanan Mekan-Temsili Mekan	İzotopi Heterotopya
	12.YY-19.YY			Erken Kapitalizm	Soyut Mekan	Soyutlanmış mekanlar; 12.yy-19.yy şiddet ve savaşın ürünü olan yıkılmış mekan. Farklılığın ortadan kaldırılması/ Homojen mekanların oluşumu/ Hegelcilik ve Kartezyen Felsefe/ Modern mimarlar, homojen mekan, makineleşmiş insan/ Bu dönemde, özne, soyut mekanı deneyimlemektedir.	Algılanan Mekan-Mekansal Pratik Tasarlanan Mekan-Mekan Temsili	İzotopi Ütopya
	20.YY			Geç Kapitalizm	Çelişkili Mekan	Çelişkili mekan, soyut mekanın tüm özelliklerine sahiptir/ Kapitalizm ile birlikte soyut mekanın çelişkileri keşfedilir/ Nicelik ve nitelik arasındaki çelişki/ Niceliklerin ölçülmesiyle nitelik yok olmaya başlamıştır. Oysa mekanın nitelikleri hep vardır. Sınırlandırılmış mekanda, hep doğal mekan deneyimleme isteği. Mekanda çelişkiler ve bunalmalar ortaya çıkıyor.	Algılanan Mekan-Mekansal Pratik Tasarlanan Mekan-Mekan Temsili	İzotopi Ütopya
				HENRİ LEFEBVRE'NİN ÖNERİSİ	Komüzim	Çelişkili Mekanlardan kurtulmak; Lefebvre'nin önerisi	Algılanan Mekan-Mekansal Pratik Tasarlanan Mekan-Mekan Temsili Yaşanan Mekan-Temsili Mekan	İzotopi Ütopya Heterotopya
					Diferansiyel Mekan	Diferansiyel Mekan Farklılıkların kabul edildiği bir mekan türü/ Bedenin deneyiminin gözlenebildiği mekandır.		

HENRİ LEFEBVRE'NİN KİTAPLARINDAN ÇIKAN YORUM

YAZAR TARAFINDAN YAPILAN ALAN YORUM

2.2. Kentin Deneyim Mekanları [David Harvey]

Tezin metodolojisinin ikinci ayağını oluşturan bu kısım, David Harvey'in kentin kuramsallaştırılması için önerdiği, 'metodoloji ve felsefenin birlikteliğinin' gerekliliği üzerinedir.

Bu bağlamda, bu bölümde öncelikle kent kavramı, David Harvey'in, 1973 tarihli kitabı 'Social Justice and the City'deki (tr. Sosyal Adalet ve Şehir) 'Sosyolojik Muhayille-Toplumsal Süreç' ve 'Coğrafi Muhayille-Mekansal Biçim' kavramsallaştırmaları üzerinden irdelenmiş, ve kentin kuramsallaştırılmasında, mekansal deneyimin önemi açığa çıkarılmıştır. Ek olarak, bu bölüm de, günümüzde, kentteki mekansal deneyimin anlaşılabilirliğinin, hangi yöntemlerle yapıldığına ve hangi yöntemlerle yapılmasının daha doğru olabileceğine dair çıkarımlar yapılmıştır.

Harvey, kentin, öngörülemez ve çok yönlü olma özelliği sebebiyle anlaşılmasının zor olduğuna değinerek, kentin anlaşılabilmesi için bir yöntem önermiştir. Harvey, bu yöntemin, metodoloji ve felsefenin birlikteliğiyle oluşturulan bir 'kuramsallaştırma' yöntemi olduğunu belirtmiştir [18]. Harvey, 'Sosyal Adalet ve Şehir' adlı kitabında, metodoloji ve felsefe birlikteliğinden şu şekilde bahsetmektedir:

"Metodoloji, coğrafya sorunlarının çözümleri için gerekli bir koşul sunarken, felsefe yeterli bir koşul sunmaktadır. Felsefe dümen mekanizmasını oluştururken, metodoloji bizi hedefimize yaklaştıracak gücü temin eder. Metodoloji olmazsa hareketsiz kalırız, felsefe olmazsa amaçsızca dönüp durabiliriz. Kuram olmadan olayların denetimli, tutarlı ve rasyonel bir açıklamasını elde etmeyi umamayız. Kuram olmadan, kendi kimliğimizi bildiğimiz iddia etmemiz bile zor olur. Bu durumda bana öyle geliyor ki, önümüzdeki on yılda önceliğimizin geniş ve yaratıcı bir ölçekte kuram geliştirmek olması gerekir. Bu göreve soyunmak cesaret ve hüner gerektirecektir. Ama bunun, kuşağımız coğrafyacılarının cesaret ve zekalarının ötesinde olmadığına inanıyorum. Belki de 1970'lerde duvarlarımıza ilıştirmemiz gerek slogan şudur: "Bizi kuramlarımızdan tanımalısınız." [3]

Harvey, önemini vurguladığı metodoloji ve felsefenin birlikteliğinin iki koşul ile mümkün olabileceğini söylemiştir. Bu koşullar şöyle özetlenebilir:

- Kent, birçok disiplinin (mimarlık, sosyoloji, kent planlaması vb) bir araya gelmesiyle açıklanabilecek bir kavramdır. Kavramsal çerçevenin oluşturulmasında, ortaya çıkan kavramların tekil olarak ele alınması, kavramsallaştırma yöntemini başarısızlığa sürüklemektedir. Günümüzde yapılan kent çalışmalarında, her bir disiplin, kenti, bireysel olarak belirledikleri yöntemler ile değerlendirmektedir. Harvey, bireysel olarak seçilen bu yöntemlerin başarısız olduğunu, ve kentin bir tek disiplin altında değil, birçok disiplinin katkısıyla anlaşılabilirliğini söylemektedir [3].

- Harvey, ikinci koşul olarak ise, kent tanımında ortaya çıkan kavramların, kentin yüklediği mekânsal biçim ve kentteki toplumsal süreç ile birlikte düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Harvey, tanımladığı ikinci koşulun aslında, birinci koşulu da kapsadığını belirtmiş, ve bu iki koşulu kapsayan iki kavram öne sürmüştür: 'Sosyolojik Muhayille-Toplumsal Süreç' ve 'Coğrafi Muhayille- Mekansal Biçim.'

Amerikalı Sosyolog Charles Wright Mills 1959 tarihli kitabı 'The Sociological Imagination'da (tr. Sosyolojik İmgeleme), toplumsal süreç içerisinde, bireyin topluma olan ilişkisinin göstergesi olan 'Sosyolojik Muhayille'yi şu şekilde ifade etmiştir:

"Ona sahip olanın, geniş tarihi sahneyi değişik bireylerin içsel yaşamlarının ve dışsal kariyerlerinin anlamaları açısından anlamalarını sağlar... Bu muhayillenin ilk meyvesi, bireyin kendi deneyiminin anlaması ve kaderini belirlemesinin ancak kendisini kendi çağına yerleştirerek mümkün olacağı, yaşamındaki şansını sadece kendi durumundaki diğer bireylerin şanslarının farkına vararak anlayabileceği fikridir... Sosyolojik muhayille bizim tarih ve yaşam öyküsünü ve bu ikisinin toplum içindeki ilişkilerini anlamamızı sağlar... Onun bu kullanımının ardında her zaman bireyin toplumdaki varlık ve nitelik sahibi olduğu dönemdeki toplumsal ve tarihsel anlamını bilme tutkusu vardır." [3], [20]

'Sosyolojik Muhayille', aslında Mills'in de ifade ettiği gibi, toplumdaki her varlığın tarihsel süreçteki karşılığını bulması gerekliliğini göstermektedir.

'Coğrafi Muhayille' ise, 'Sosyolojik Muhayille'nin oluşturduğu belirli ve algılanabilir kavramlara göre daha belirsizdir. Coğrafi Muhayille, mekan ve yerin bireyin yaşamındaki rolü ve çeşitli topluluklar ve diğer mekanlarla olan ilişkileri üzerindedir.

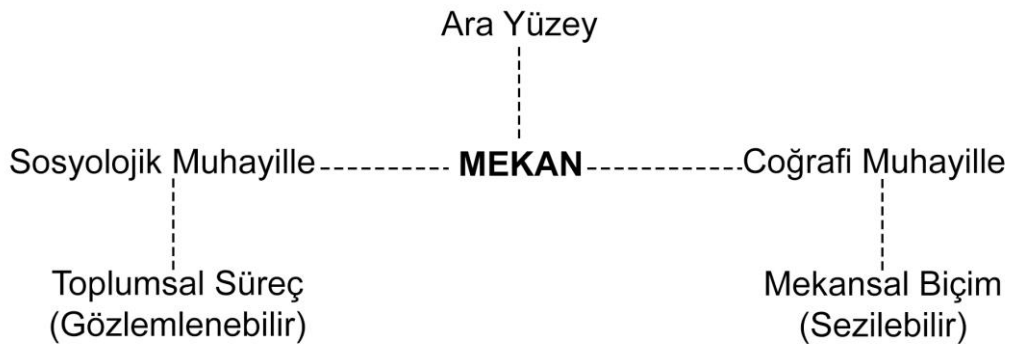
Coğrafi Muhayille’de analitik sonuçlar çok zayıftır ve metodolojisi ağırlıklı olarak sezgilere dayanır.

Harvey, kenti, hem içerisinde barındırdığı bilgiyi olağanüstü bir karmaşıklık, güç ve görkem içerisinde sunan, fiziksel bir peyzajda somut olarak var olan bir mekan olarak, hem de birçok ilerlemenin gerçekleştirilebildiği yozlaşma mekanı, en şiddetli insani hoşnutsuzlukların yaşandığı yer ve sosyo-politik çatışmaların arena mekanı olarak tanımlamıştır [18].

Bu bağlamda, Harvey, mekan kavramı üzerine çalışan birçok düşünürün savunduğu düşüncelere değinerek, mekanın da aslında, geometri de olduğu gibi, süreçlerden bağımsız ifade edilemeyeceğine dikkat çekmiştir. Harvey, bunun sebebini, geometriyi analiz etmek için gerekli koordinatlar sisteminin doğasının süreç ile meydana gelmesi olarak tanımlamıştır. Bu durumdan çıkarılması gereken sonuç, kentsel bir mekanın tanımının, ‘Toplumsal Süreç-Sosyolojik Muhayille’ ve bu süreç içerisindeki ‘Mekânsal Biçim-Coğrafi Muhayille’den ayrı düşünülmemesidir [3].

Bu kapsamda, Harvey, Sosyolojik Muhayille ile Coğrafi Muhayille kavramlarını birleştiren bir ara yüzeyde çalışmanın, kentin kuramsallaştırmasında (anlaşılmasında) en iyi yöntem olduğunu, ve bu ara yüzeyin oluşturulmasının ise, mekanın anlaşılması ile mümkün olabileceğini söylemiştir [3].

David Harvey “Kentin” Kuramsallaştırılması

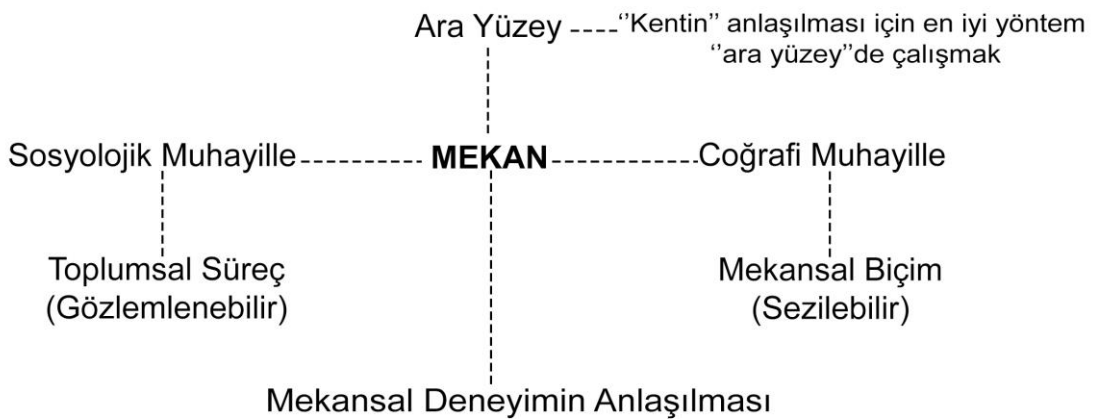

Şekil 2.4 David Harvey’in Kentin Kuramsallaştırılması üzerine ileri sürdüğü fikirlerin kavramsallaştırılması

Literatürde, karşılaştığımız çoğu mekan tanımı, mekanın modern fizikteki anlamıyla alakalıdır. Mekanın, modern fizikteki anlamını çözebilmek, bazı yönleriyle faydalıdır, ancak mekanı tam olarak açıklanmada yetersizdir. Harvey ise, mekanı, insanı biçimlendiren ve insan tarafından biçimlendirilen toplumsal bir boyut olarak tanımlamıştır(18). Harvey, mekanın tanımında, aslında mekan hakkındaki bilginin çoğunun, mekanda yaşanan bireysel deneyimde gizli olduğunu ima etmektedir [3]. Harvey'in, kentin ve mekanın anlaşılmasında hayati gördüğü kentteki mekânsal deneyimin önemini, Finlandiyalı mimar Juhani Pallasma ise, 2005 tarihli kitabı 'The Eyes of the Skin'da (tr. Tenin gözleri) şu şekilde bahsetmiştir:

"Şehrin karşısına bedenimle çıkarım; pasajın boyunu ve meydanın enini bacaklarım ölçer; bakışım bedenimi bilinçsiz biçimde katedralin cephesine yansıtır, bedenim orada silmelerin ve konturların çevresinde dolanır, girinti ve çıkıntıların boyutlarını duyumlar; bedenimin ağırlığı katedralin kapısının kütlesiyle buluşur ve kapının arkasındaki karanlık boşluğa girerken elim kapının topuzunu kavrar. Bedenim ve şehir birbirini tamamlar ve tanımlar. Ben şehirde barınırım, şehir de bende barınır." [19]

David Harvey "Kentin" Kuramsallaştırılması

Şekil 2.5 David Harvey Kentin Kuramsallaştırılması-Mekansal Deneyim ilişkisi

Mekânı oluşturan fiziksel veriler, analitik ve öklidyen olduklarından dolayı anlaşılması kolay ve kesindir; Fakat estetik veriler, bilişsel ve öznel olduklarından dolayı anlaşılması

zordur. Bu bağlamda, Harvey, toplumsal mekan felsefesi inşasının her zaman zor olduğunu ve bu zorluğun algısal düzeydeki mekansal deneyim hakkında bilgi edinmenin zorluğundan kaynaklandığını söylemektedir.

Pallasmaa mekânsal deneyimin, mekanın nesnel niteliklerinden ziyade mekana yaklaşmakla ve onunla karşı karşıya gelmekle şekillendiğini söylemiştir. O'na göre mimari mekan, fiziksel mekandan ziyade, deneyimlenen, yaşanan mekandır ve bu yaşanan mekan, geometriyi ve ölçülebilir olma durumunu aşmaktadır [19]. Bir kapı, görsel tasarımından ziyade girme eyleminden, bir pencere, somut nesnel niteliklerinden ziyade içeri ve dışarı bakmak eyleminden oluşmaktadır [19].

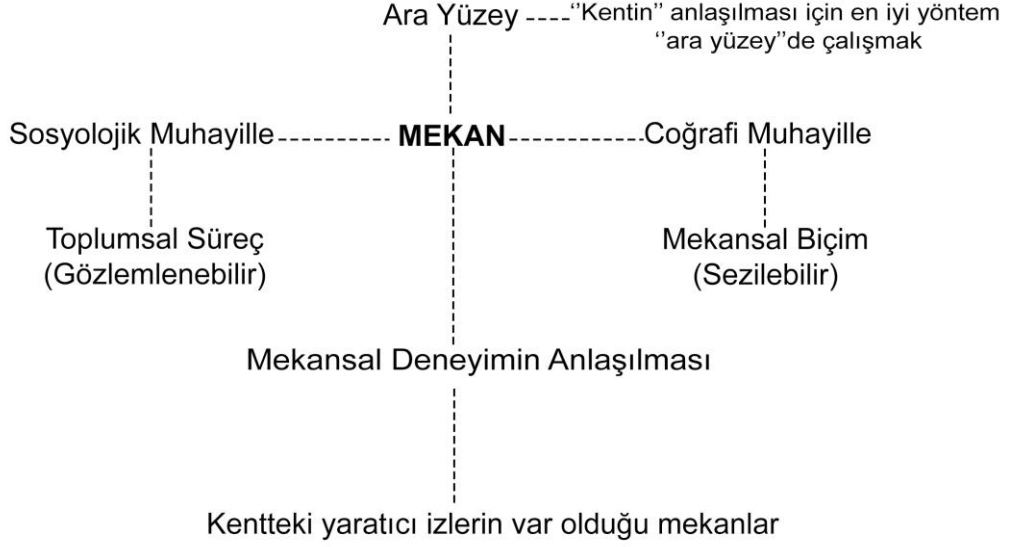
Amerikalı filozof Susanne Katherina Knauth Langer ise, 1953 tarihli kitabı 'Feeling and Form: A Theory of Art'da, Harvey ve Pallasmaa tarafından tariflenen bu zorluğun kaynağının, yaşadığımız mekanın, sanattaki mekan kavramından oldukça farklı oluşunda aramaktadır. Langer, sanatta var olan ve fizikçilerin sanal mekan olarak kabul ettikleri mekanın mimarideki anlamını şu şekilde ifade etmektedir:

"Sanal mekan, fiziksel varlığı olmayan bir görüntü ve bütün plastik sanatların birincil yanılısıdır. Langer bu kavramını mimariyi kapsayacak şekilde genişleterek; mimari, mekânsal birimleri, içinde yaşayıp hareket ettiğimiz mekan açısından bizim için anlamı olan gerçek mekânsal ilişkilere göre tanımlar ve düzenler. Ama yine de, mimari bir plastik sanattır ve ilk başarısı her zaman, bilinçsiz ve kaçınılmaz olarak bir yanılısamadır: görsel izlenime dönüştürülmüş tamamen hayali ya da kavramsal bir şeydir." [21]

Harvey, mekânsal deneyimin, toplumun kent içindeki nesne ve olaylara verdiği anlamın bilinmesi ile anlaşılabilirliğini ifade eder. Harvey, mekânsal deneyimin, günlük pratiklerin, insan ilişkilerinin en açık görülebildiği mekanlarda, kişilerin davranışlarını gözlemleyerek, kentteki nesne ve olaylara tepkilerini anlamının önemli olduğunu, ve bu şekilde mekânsal deneyime dair çıkarımlar yapılabileceğini ifade etmektedir.

Langer ise, mekânsal deneyimin idrakında mekanın salt fiziksel boyutlarının yanı sıra, yaratıcı anlamını da çıkarmamız ve anlamamız gerektiğini söylemektedir. Benzer şekilde, Harvey de, mekanın yaratıcılığının açığa çıkarılmasının mekanın felsefi sırlarının çözülmesiyle mümkün olacağını ifade eder [3].

David Harvey "Kentin" Kuramsallaştırılması

Şekil 2.6 David Harvey-Kentin Kuramsallaştırılması-Mekansal Deneyimin Anlaşılmasının Önemi

Bu bağlamda, Harvey'in kavramsallaştırmaları üzerine bu bölümden edinilen en önemli sonuç, mekânsal deneyimin günlük pratiklerin, karşılaşmaların ve karmaşıklığın, yaratıcı, öngörülmez ve rastlantısal olduğu mekanlarda daha fazla gözlemlenebilir olduğudur. Ayrıca, mekanın felsefi boyutunun anlaşılabilmesinin kentin ve mekanın anlaşılmasında önemli etken olduğu söylenebilir. Harvey'in tariflediği bu mekan, ayrıca Lefebvre'nin 'Diferansiyel Mekan'ındaki Heterotopya ve 'Mekansal Üçlü'deki 'Yaşanan Mekan'la örtüşmektedir.

KENTİN TARAF VE ÖTEKİ TARAFINDA KESİŞEN "ARADALIK MEKANI"

Tezin üçüncü bölümü, tezin metodolojisinin ikinci basamağını kapsar. Bu bölüm, birinci basamakta Lefebvre'in ve Harvey'in ifade ettiği şekliyle mekanın felsefi anlamını arar. Bu amaçla, ilk olarak bu mekan Michel Foucault'un 'Heterotopya' kavramı, Edward Soja'nın 'Üçüncü Mekan' kavramı, Elizabeth Grosz'un 'Arada Mekan' kavramı üzerinden irdelenmiştir. İkinci olarak ise, aynı mekan, Deleuze'un 'Kaygan Mekan' fikri ile değerlendirilmiştir.

3.1. Sınırın Mekanı [Michel Foucault]

Michel Foucault, 'Heterotopya' kavramını ilk kez 1966 tarihli kitabı The Order of Things'de (tr. Kelimeler ve Şeyler) dilsel bir kavram olarak ele almış ve bu kavramdan şöyle bahsetmiştir:

"Bu türdeş olmayan yerler (heterotopyalar), çünkü dili gizlice tahrip etmekte, çünkü ortak adları parçalamakta veya onları birbirine dolamakta, çünkü sentaksı önceden tahrip etmektedirler ve bu tahribatları cümleleri inşa edenlikle sınırlı kalmamaktadır —kelimeleri ve şeyleri bir arada tutan (birbirlerinin yanında ve karşısında), daha az aşikâr olanı. İşte bu nedenden ötürü, ütopyalar masallara ve söylevlere izin vermektedirler: dilin tam doğrultusu içinde, fabula'nın temel boyutunun içindedirler, heterotopyalar (Borges'te sıklıkla bulunanları gibi), sözü kurutmakta, kelimeleri kendi üzerlerinde durdurmakta, her tür gramerin olabilirliğini daha kökünden itibaren reddetmektedirler; bunlar mitosların bağlantılarını çözmekte ve cümlelerin lirizmine kısırlığın darbesini indirmektedirler." [22]

Foucault, heterotopyaların sentaksı yıkmakta, sözü kurutmakta ve şiirselliği yok etmekte olduğunu söyler. Foucault'un tariflediği heterotopyaların bu özellikleri, aslında, herhangi bir mekanda var olan düzenin dışına çıkan herşeyi kapsar. Bu nedenle, heterotopyaların, genel olarak, aynı olmayan dizilimlerden meydana geldiği ve doğanın bünyesinde var olan düzensizliği destekleyici niteliklere sahip olduğu söylenebilir.

Foucault, heterotopyaların mekânsal-zamansal özelliklerine, ilk kez 1967 yılında verdiği 'Öteki Mekanlara Dair' (ing. Of Other Spaces) adlı konferansta değinmektedir. Foucault, konferansta, genel olarak, tarihi süreçte mekan algısının nasıl değiştiğini ve heterotopyaların yer üzerinden nasıl okunabileceğini açıklamıştır.

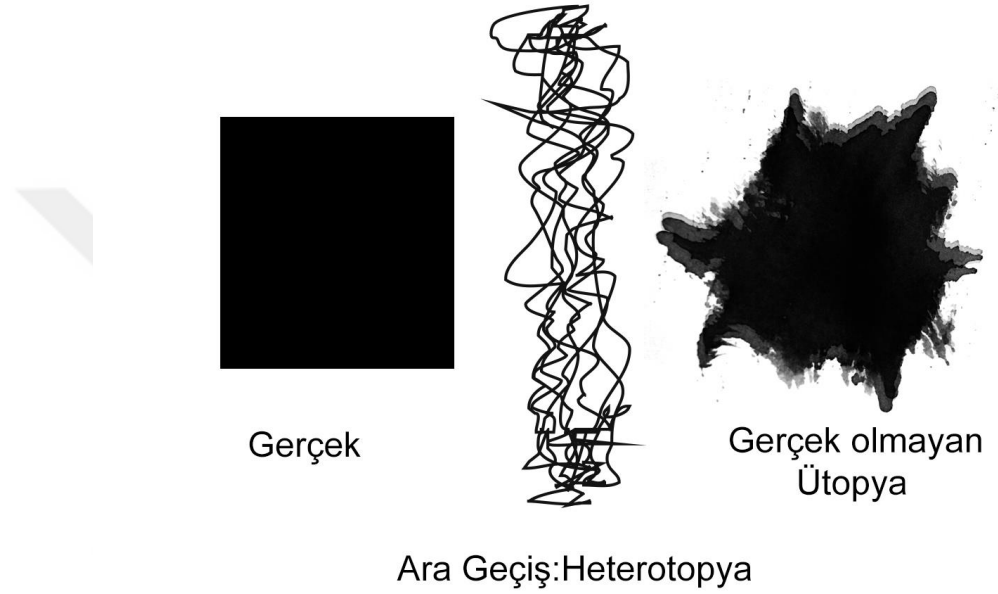
Foucault, ilk olarak, 20.yüzyılda oluşan mekan algısının, aslında Ortaçağ döneminde hissedilmeye başladığını ifade ederek, Ortaçağ döneminde, mekanın hiyerarşik yerler bütünü olduğunu söylemiştir. Kozmolojik teoride ise, bu yerlerin doğal konumları bir 'Yerleştirme Mekanı' olarak görülmekteydi. Daha sonra, Galileo'nun Dünya'nın güneş etrafında döndüğünü keşfetmesiyle, yerleştirme mekan algısı, yerini yeni bir açık mekan algısına bırakmıştır. Foucault, Ortaçağ'da tariflenen yer kavramının, yeni oluşan mekan algısıyla değiştiğini ve bir şeyin yerinin artık hareketi içindeki bir noktada var olduğunu söylemiştir. Örneğin; bir şeyin duruyor olması son derece yavaşlamış hareketinden başka bir şey değildir [23].

Foucault, Galileo ile birlikte, yerleştirmenin yerine zamanın geçtiğini ve 20.yy'da ise, zamanın yerine mekanın geçtiğini ifade etmektedir. Foucault, 20.yy'daki mekan algısını, farklılıkların yanyana geldiği, kopukluğun hissedildiği, düzenli ilerleyen bir zamandan ziyade, zaman içerisinde dönemsel bloklar oluşturan ve bu blokları birbirine bağlayan bir ağ sistemi olarak tariflemektedir.

Foucault, 20.yy mekanının, herhangi bir sıvı gibi sabit bir formu olmayan, akışkan özelliklere sahip olduğunu söylemektedir. Foucault, heterotopya olarak kavramsallaştırdığı 'öteki yer, başka yer' ise, yapılı-düzenli çevreden farklı, kendi düzenine sahip ve mekan üstü bir mekan olarak tanımlar. Heterotopyanın mekanda nasıl var olduğunu ise, mekanı 'iç mekan ve dış mekan' şeklinde sınıflandırarak açıklamıştır.

Heterotopyalar, tarihin erozyona uğradığı, üst üste konan ilişkiler bütününden oluşan, tüm diğer mekanlarla ilişkide olabilen mekanlardır. Bunun yanında Foucault, heterotopyaların yanında ütopyaların varlığına dikkat çekmiştir.

Foucault için ütopya, gerçek olmayan yer iken, heterotopya, iki seçenek (gerçek ile gerçek olmayan) arasında geri dönüşümü sağlayan bir 'ara geçiş'in olduğu yerdir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 Ara Geçiş: Heterotopya

Bu anlamda Foucault, heterotopyaların oluşturduğu bu ara geçiş mekanını ayna örneği ile açıklamıştır. Ayna, yeri olmayan bir yerdir ve ilk bakışta bir ütopya olarak kabul edilebilir. Aynaya ilk baktığımız zaman, kendimizi olmadığımız bir yerde görürüz, ordayızdır, kendi görünürlüğümüzü bize veren ve olmadığımız bir yerde kendimize bakmamızı sağlayan şeyin, 'ayna ütopyası' olduğu söylenebilir. Fakat, aynı zamanda geri dönüş etkisi sağlayan bu durum aslında bir heterotopyanın var olduğuna da işaret etmektedir. Bu yer, aslında gerçek olmayan bir yerdir. Foucault, aynaya baktığımız anda olduğumuz yerin gerçek dışı gerçek olduğunu ve tekrar gerçekte bulunduğumuz yere geldiğimizi hissetmemizi sağlayan ve bu geçişi oluşturan şeyin heterotopya olduğunu söylemektedir. Bu örnekte olduğu gibi heterotopyalar, kentte gerçek ile gerçek dışı mekanlar arası geçişi oluşturan yersiz yerlerdir [23].

Foucault, 'Öteki Mekanlar' adlı konferans metninin devamında heterotopyaların özelliklerini, kentte var olan heterotopyalar üzerinden açıklamaktadır [23]. Bunlar;

Foucault'a göre heterotopyalar, değişimin yaşandığı yerlerdir ve evrensel formları yoktur. Bu anlamda heterotopyalar, her topluma göre değişen çok çeşitli biçimler almaktadır. Foucault, heterotopyaları genel olarak, 'kriz ve sapma heterotopyaları' olarak iki grup altında incelemiştir. İkel toplumlarda, gözlenen kriz heterotopyaları, günümüzde sapma heterotopyaları olarak kendini var etmektedir.

Foucault, 19.yy'da kriz heterotopyalarına erkeğin cinselliğinin ilk belirtilerinin ortaya çıktığı, 'yatılı okul veya askerlik hizmeti'ni örnek vermektedir. Günümüzde var olan, sapma heterotopyalarına örnek olarak ise, ortalama davranışlara göre insanların yerleştirildiği psikiyatri kliniklerini ve hapishaneleri vermektedir. Heterotopyalara, genel olarak, 'yatılı okul, askerlik ve psikiyatri kliniği, hapishaneler' örneklerinde olduğu gibi değişim yaşandığı, fakat evrensel bir formunun olmadığı söylenebilir [23].

İkinci olarak, heterotopyalar değişkendir, toplumun kültürüne göre değişir. Foucault, heterotopyaların bu özelliğini, 'mezarlık' örneği ile açıklamaktadır: Mezarlıklar, 18.yy sonlarına kadar kentin ortasında, kilisenin yanında yer almıştır. 19.yy ile birlikte ölümün her ailenin kendi karanlık ikametine sahip olduğu öteki kent olarak algılanmaya başlamasıyla, mezarlıklar kentin dışına taşınmıştır [23].

Üçüncü özellik, heterotopyaların, ortak özelliği olmayan birçok mekanı tek bir mekanda yan yana getirme gücünün olmasıdır. Foucault, heterotopyanın, mekânsal birleştirme gücüne örnek olarak ise, 'tiyatro ve sinema' örneğini vermiştir. Tiyatro, birbirinden farklı birçok yeri sahneye taşımaktadır; Sinema ise daha ilginç olarak iki boyutlu bir ekrana üç boyutlu mekanları yansıtabilmektedir [23].

Dördüncü özellik, heterotopyaların zamana bağlı olmalarıdır. Foucault, heterotopyaların, zamana bağlılığını 'kalıcı heterotopyalar' ve 'geçici heterotopyalar' olarak iki şekilde incelemektedir. Foucault, kalıcı heterotopyalara örnek olarak, 'müzeler ve kütüphaneler'i vermektedir. 17.yy sonuna kadar müzeler ve kütüphaneler kişisel bir tercih iken, modern zamanla birlikte, bütün zamanları, dönemleri, biçimleri, zevkleri bir yere kapatma isteği uyanmıştır. Bu sayede de zamanın zarar veremeyeceği bir yer oluşturma fikri ortaya çıkmıştır. Böylece 19.yy ile birlikte, geçici heterotopyalar

oluşturmuştur. Foucault, geçici heterotopyalara örnek olarak, kentin kıyısında olan, yılda bir iki kez tekrarlanan, 'sergilerle, tuhaf nesnelere, güreşçilerle oluşan panayırları' ve son zamanlarda ortaya çıkan 'tatil köyleri'ni vermektedir [23].

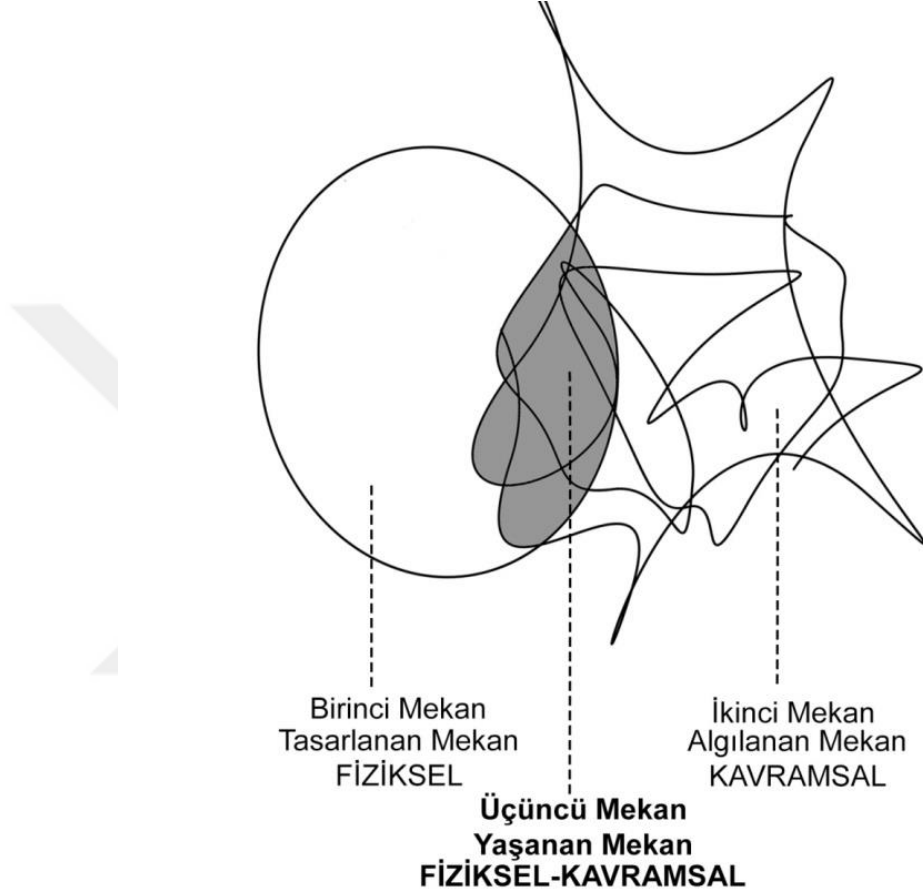
Beşinci özellik, heterotopyaların içine girilebilen-girilemeyen bir açılma kapanma sistemine sahip olmasıdır. Foucault, içine girilemeyen heterotopyalara, zorla getirilme ve zorla tutulma durumunun olduğu 'hapisaneler'i ve belirli kurallar ve davranışlar ile içine girilebilen 'dini mekanlar'ı örnek olarak vermektedir. İçine girilebilen heterotopyalar ise gerçek değil, bir yanılsamadır. Brezilya'nın ve genel olarak Güney Amerika'nın büyük çiftliklerinde var olan ünlü odaları buna örnek verilebilir. Burada, içeri girmek için kullanılan kapı, ailenin yaşadığı esas odaya açılmaz ve oradan geçen herkesin, her yolcunun bu kapıyı açma, odaya girme ve orada bir gece uyuma hakkı vardır. Fakat bu kapılar öyle oluşturulmuştur ki, içeri giren kişi asla ailenin ortasına ulaşmıyordur, ve gerçek manada bir davetli değildir. Bu durumdaki insanlar, bu yere girdiğini zannederler, oysa girmiş olma haliyle bile dışlanmış durumdadırlar [23].

Son özellik ise, heterotopyaların kendi dışında kalan mekanlara iletişimlerinin olmasıdır. Heterotopyalar, diğer mekanlar içerisinde ya bir yanılsama mekanı olmaktadır, ya da tam tersi gerçek bir mekan oluşturmaktadır. Foucault, heterotopyaların diğer mekandaki işlevine örnek olarak, 'koloniler'in oluşturduğu durumu vermektedir [23].

Foucault, son olarak, heterotopyaların tüm özelliklerinin 'gemi' heterotopyasında bulunduğu söylemektedir. Foucault, gemi heterotopyasının, denizin sonsuzluğuna terk edilmiş, bir rotadan diğerine ilerleyen ve bu şekilde limanlar arası yüzen bir mekan parçası olduğunu, ve 'yersiz bir yer' olduğunu ifade etmektedir. Foucault, heterotopyaların tüm özelliklerini taşıyan gemi örneğinde olduğu gibi, kentte var olan heterotopyaların da aslında, yersiz yerler olabileceğine işaret eder [23].

Amerikalı Edward Soja, 1966 tarihli kitabı 'Thirdspace'de, Henri Lefebvre ve Michel Foucault'un ileri sürdükleri mekânsal kavramsallaştırmaların, benzerlikler içerdiğine dikkat çekmiştir. Soja, bu benzerlikten yola çıkarak, Foucault'un gerçek ile gerçek olmayan arasında var olan '**Heterotopya**' kavramı ile, Lefebvre'in değişime en açık olan '**Yaşanan Mekan**' kavramını birlikte düşünmüş ve '**Üçüncü Mekan**' kavramını

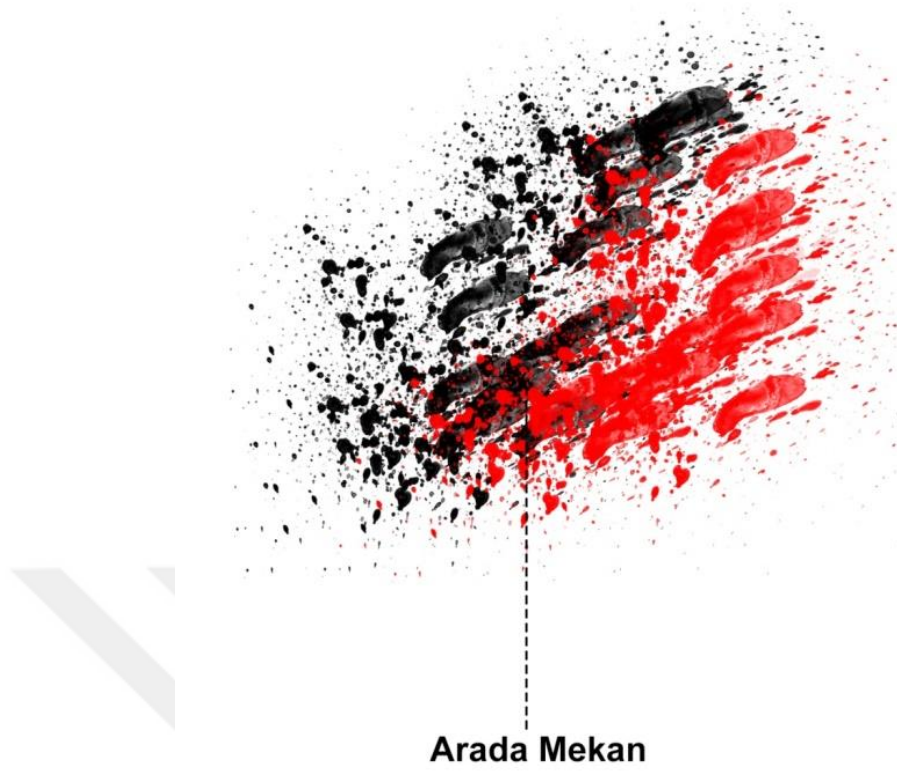
tanımlamıştır. Soja, Lefebvre ve Foucault'un kavramsallaştırmasında, başka bir mekana açılmış, fiziksel olarak tanımlanan mekandan daha fazlasını ele almış ve mekânsal düşüncenin 'ötekisi'ni ortaya koymuştur. Soja, Lefebvre'nin 'Tasarlanan Mekanı' 'Birinci Mekan' ve 'Algılanan Mekanı', 'İkinci Mekan' olarak tanımlayarak, Birinci ve İkinci Mekanı biraraya getiren mekanı ise, '**Üçüncü Mekan**' olarak tanımlamıştır [24].

Şekil 3.2 Edward Soja'nın Üçüncü Mekanı

Soja'nın tanımlamasına göre ise, üçüncü mekan, her şeyin bir arada olduğu, kendi içerisinde fiziksel sınırlar ile ayrımın oluşmadığı bir mekandır [24]. Soja Üçüncü Mekan'ı, insan yaşamında mekânsallığı anlamının ve değiştirmenin başka bir yolu olarak görür [24].

Soja'nın Üçüncü Mekan'da işaret ettiği mekan, Fransız Filozof Henri Bergson tarafından '**Ara Mekan**' kavramıyla açıklanmaktadır [25], [26]. Bergson, sabit kalmış, kısıtlanmış, belirlenmiş ve durağan ilişkilerin aksine, ara mekanların, gelişim ve dönüşüm mekanı olduklarını tanımlar.

Şekil 3.3 Elizabeth Grosz'un Arada Mekanı

Avustralyalı filozof Elizabeth Grosz ise, 2001 tarihli kitabı 'Architecture From Outside'da Henri Bergson'un, ara mekan kavramından yola çıkarak, bu mekanın kurulacak olan yeni ilişkilere ve birçok yeni oluşuma zemin oluşturabilen bir '**Arada Mekan**' olduğunu söylemektedir [27]. Elizabeth Grosz, Arada Mekan'ı şu şekilde tanımlamaktadır;

"Arada var olan mekan" sosyal, kültürel ve doğal dönüşümlerin yaşandığı yerdir: bu sadece hareketin ve yeniden düzenlenmelerin var olduğu elverişli basit bir mekan değil, aynı zamanda kimliklerin arasında var olan, var oluşun meyve verdiği bir mekandır." [27]

Grosz, arada mekanın olduğu yerde oluşan sınır boylarında, sınırın bir tarafı ile diğer tarafı arasında bir bulaşma olduğunu söylemektedir. Bu bulaşma sayesinde, taraf ve öteki taraftaki zıtlıklar, meydana gelen sınırlar birbirine bağlıdır [27]. Grosz, arada mekanın, bulaşma ve biraradalık üzerinden birçok potansiyelin varlığını temsil ettiğini söylemektedir.

Mimar ve Akademisyen Stavros Stavrides 2010 tarihli kitabı 'Towards the City of Thresholds'da (tr. Kentsel Heterotopya), Grosz'un tanımladığı arada mekanların varolan düzenin ve kontrolün sorgulandığı bir mekan olduğunu, ve bu mekanın 'eşik'lere işaret ettiğini söylemektedir [28]. Stavros Stavrides, eşiklerin oluşturduğu mekanları, iki farklı dünyanın karşılaştığı ve ötekiliğe yaklaşılan bir nokta olarak tanımlamaktadır. Ötekiliğe açılma durumunu, Bourdieu'nin 'Kabyle Hanesi' üzerinde tanımlamaktadır. Kabyle Hanesin'in, ana giriş kapısını eşik kavramının bir oluşumu olarak yorumlamaktadır. Strat, kapıların özel alana girerken geçilmesi gereken bir ara mekan, bir eşik kavramı özelliği taşıdığını, ve aynı zamanda dışarıyı ile içerisini ayıran bir işlevi olduğundan bahseder. Bu sebeple, Bourdieu'nin eşiği, mekansal-zamansal deneyimin, birbirleriyle zıt iki farklı dünya arasındaki iletişim potansiyellerinin ve mekânsal-zamansal deneyimin keşfedilmesini sağlayan bir mekan olmaktadır [28], [29].

Amerikalı sosyolog Richard Sennett 1992 tarihli kitabı 'The Consience of The Eye' da (tr. Gözün Vicdanı), eşik mekanında var olan taraflardan birinin, öteki mekana geçebilmesinin, ancak öteki tarafla olan iletişimle mümkün olacağını vurgulamıştır [30]. Eşik mekanlarının ve ara mekanların gücü, ötekine açılabilme durumunda saklıdır. Benjamin, eşiklerin sahip olduğu bu gücü, ayrı olanı birleştirme ve farklı olanı ayırma gücü olarak tanımlamaktadır. Eşiklerin ayırma gücü, yan yana gelen bölgeleri aynı zamanda farklılaştırır. Bu nedenle, yakınlık-farklılık mesafesinin oluşturulmasında etkin olmaktadır.

Soja'nın, 'Üçüncü Mekan', Henri Bergson'un 'Ara Mekan', E. Grosz'un 'Arada Mekan' ve Stravidos'un 'Eşik Mekan' olarak tanımladıkları mekanlar, herşeyi bir araya getiren birleştirici özelliklerinden dolayı 'sınır' ve 'sınır'ın mekanı' olarak da tanımlanabilirler.

Alman filozof Martin Heidegger, sınır sözcüğünün Yunan dilindeki kökenine bakarak birşeyin bitiş noktasını ifade etmesinin aksine, başlangıcını da belirttiğini söylemektedir [31].

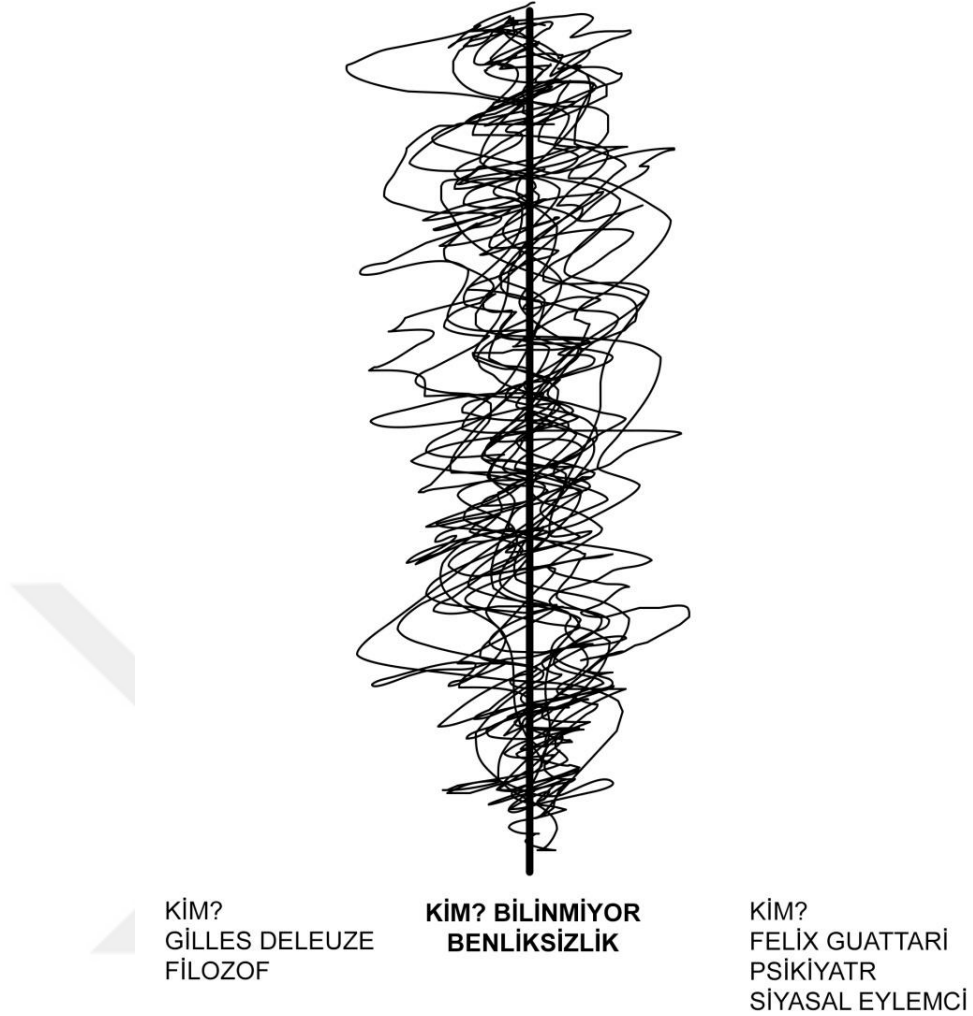
Avustralyalı yazar Philips Adams 2005 tarihli kitabı 'City Edge' da, sınırların, gerilimi oluşturan özelliklerinin yanısıra, dönüşümün, keşfin, yaratıcılığın yaşandığı mekanlar olduklarını da ifade eder [32].

Günümüzde, parçalanmış kent dokusunda fiziksel sınırlar meydana gelmiştir. Adams'ın ifade ettiği gibi bu sınırlar, kentin iki tarafını ayırmakta iken, aynı zamanda bu iki tarafı yanyana getirme potansiyeline de sahiptir. Kentte, sınırları oluşturan insanlar, aynı zamanda sınırların yok olmasına da katkı sağlayan insanlar olmaktadır. Sınır mekanlar, gerilimin ve çelişkinin var olduğu ve ötekiliğin ortaya çıktığı mekanlar olmasına rağmen, kentteki çeşitliliği artırmakta, farklılığı da beslemektedir. Bu farklılık ve aradalılığın aslında, birçok dönüşümün olduğu, ötekiliğe açılma durumunun yaşandığı, mekandaki 'oluş hali'ne işaret ettiği söylenebilir.

3.2. Kaçış Çizgileri-Kaygan Mekan [Gilles Deleuze-Felix Guattari]

Deleuze ve Guattari, Batı düşünme sisteminin temeli olan, psikanaliz (negatif farklılık)-Oedipal (arzu) düşüncesi yerine, ilişki ağ ile farklılıkları olumlayan rizomik felsefe anlayışını benimsemişlerdir. Deleuze ve Guattari için felsefe, bir köke bağlı kalarak ifade edilen kavramların ortaya çıktığı bir 'küme' olmanın ötesinde, herkes için değişen kavramların ortaya çıkabileceği bir yer konumundadır. Deleuze ve Guattari, çalışmalarında sürekli olarak 'farklılığı ve oluşu' ararlar. Her olguyu tekrar tekrar sorgulayarak, her yeni baştan yapılan sorgulama ve okumaların, aynı şeyin tekrarı olmadığı üzerine düşünürler. Birlikte yaptıkları çalışmalar ile oluşturdukları birçok eser, okuyucunun 'oluş' halinde olma durumunu deneyimlemesini sağlar. Yapıtlarında, iki düşünürün bireysel izlerinin takibi yapılamaz; Eserlerinde tam anlamıyla birbiri içinde erimişlerdir [33].

Birlikte çalıştıkları eserlerinde, kim olduğunun tespiti (Gilles Deleuze mü?, Felix Guattari mi?), sesli bir koroda bulunan iki kişi arasındaki kimlik tespitinin (Bir ses diğerinden ne öne çıkmış, ne de diğer sesin baskısından kaybolmuştur) zorluğu kadar zordur. Birbiri içinde kaybolma-benliksizleşme durumu, Şekil 3.4'de görüldüğü gibi sabit bir yatay eksen ve bu eksen üzerindeki yönsüz, sınırları muğlak çizgiler üzerinden ifade edilebilir.

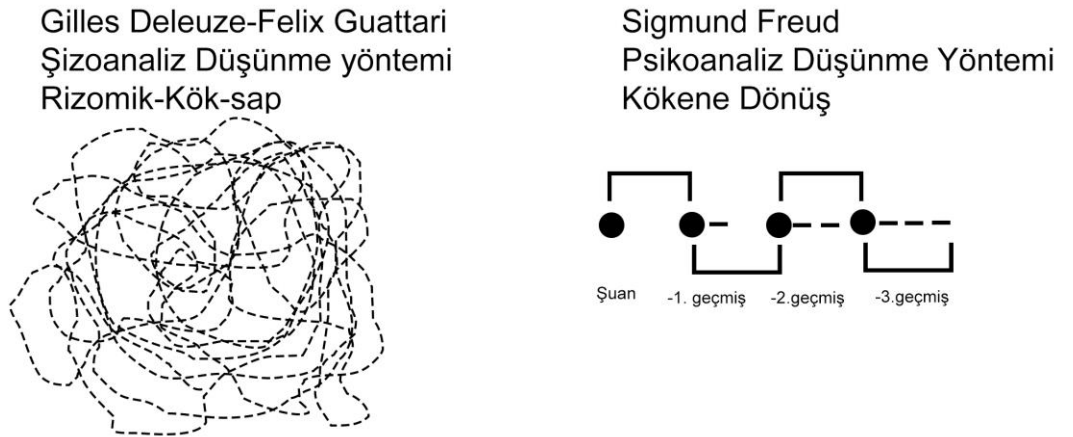
Şekil 3.4 Gilles Deleuze- Felix Guattari Birlikteliği

Birlikte olan hareketleriyle artık başka bir şey haline dönüşmüşlerdir. Şekil 3.4’ deki, kimlik-kimliksizlik üzerinden oluşturulan yatay eksen, Deleuze ve Guattari’nin, “Artık ben denilmediği bir noktaya değil, ben denilip denilmemesinin artık hiçbir önem taşımadığı bir noktaya ulaşmanın” temsili olmaktadır [33]. Deleuze-Guattari, kendilerini, kimliklerin hiçbir öneminin olmadığı ‘çöller’ olarak tanımlamışlardır. Çöller üzerinden yersizyurtsuzlaşma ile sahip oldukları kimliklerden kurtulup, benliksiz olma durumuna geçip, birçok kavram üzerine birlikte düşünmüşlerdir. Onlar için yaşam, tamamlanmış bitmiş bir şey değildir, her an tekrar tekrar yenilenen bir oluş içerisinde [33]. Deleuze-Guattari’nin tanımladığı ‘oluş halinde olma’ durumunun deneyimlenmesini sağlayan şey, geliştirdikleri ‘şizoanaliz-çoğulcu düşünme’ sistemidir. Şizoanaliz düşünme sisteminde, Freudcu Oedipus temelli bilinçdışı olma durumunun

yerine, etkin beden arzusu ve oluş düşüncesine dayalı bilinçdışının üretimi vardır. Bilinçdışı gerçekleşen üretim, bir ilişkiel ağ ve çokluk üretimidir. Şizoanaliz, çoklu düşünme sisteminde var olan bileşenleri ilk önce ayırır, daha sonra birleştirir; Oysa psikanaliz bileşenleri sadece birleştirme yöntemi üzerine kuruludur. Deleuze-Guattari, şizoanaliz düşünme sisteminin uyguladığı, farkları ayırma ve birleştirme sayesinde sonuca ulaşırken daha fazla seçeneğin elde edilmesini sağlamaktadır.

Psikanaliz yöntemi, ağaç yapısında olan kök-gövde-dallar hiyerarşi üzerine kurulu bir sistemdir. Psikanalizde, bireyin herhangi bir andaki davranışını yorumlaması, kişinin mevcut zamana en yakın olan geçmişi ile başlar ve devamında sürekli bir sonraki dönem ile ilerler (Şekil 3.3). Bu şekilde ilerleyen ağ, kökene dönüşü oluşturmaktadır [34].

Şizoanaliz yönteminde ise, bireysel bağlantılar bir kökene ulaşmamaktadır. Şizoanaliz, karşılaşılan olayı, basit tek bir kökene indirgemek yerine, olaya birden fazla nedenle çoklu bakış geliştirir. Şizoanaliz düşünme sisteminin uygulanmasında kullanılan yöntemlerden birisi ve en önemlisi, 'Rizom-Köksap' yöntemidir. Rizom yönteminin temelini oluşturan yatay felsefe, rizomik bitki türlerine benzer bir yapı sisteminden oluşmaktadır. Rizom bitki yapısının, bir başlangıç noktası-kökünü yoktur (Şekil 3.4).

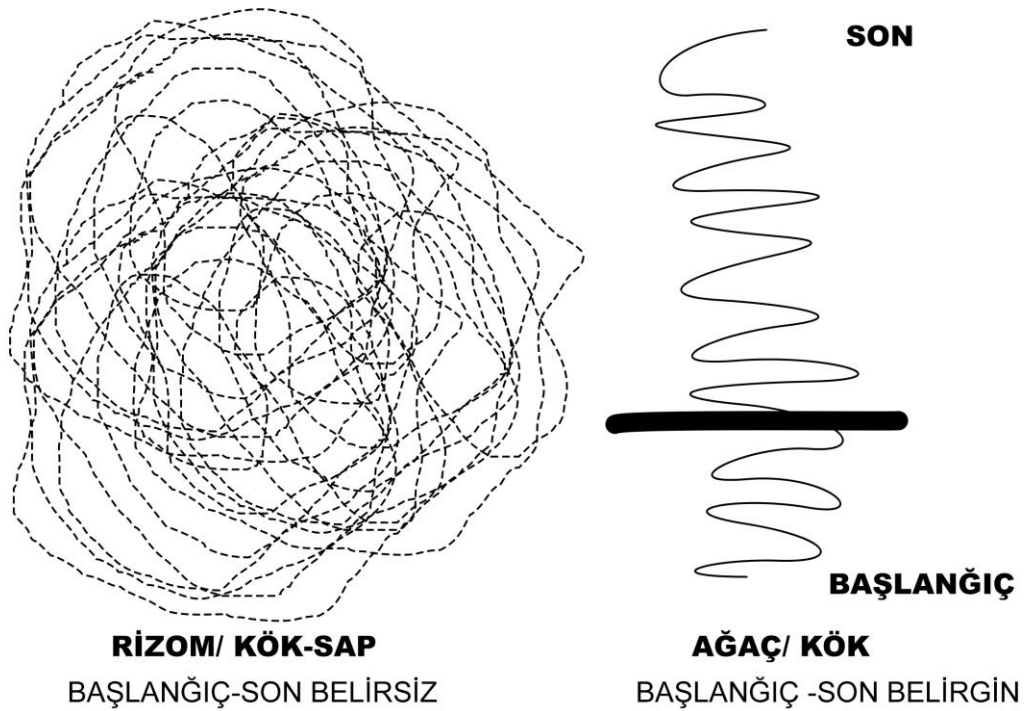

Şekil 3.5 Gilles Deleuze/ Şizoanaliz-Sigmund Freud/ Psikoanaliz

Rizomun, oluşturduğu 'kök-sap' yapısı, her zaman bir başka yerde konumlanabilen ve her yeni konumlanmasında yeni bir kısım ile özdeşleşebilen ve yeniden bulunduğu yerden doğan dinamik bir yapıdır. Rizom, oluşturduğu her yeni durumda, farklılıkları ve

çoğulculuğu bünyesinde barındırır ve ayrıldığı yerden tekrar bir birleşim oluşturabilir [35]. Bu noktada, köksapların en önemli özelliği, bağlandığı yerin kökleşmesine asla izin vermeyerek, sabit kodlama sistemi oluşturmamalarıdır [36]. Rizom-Köksap'ın diğer önemli özelliği ise, hayvan barınaklarında olduğu gibi birden çok girişe sahip olmalarıdır, ayrılmış bu deliklerin giriş mi çıkış mı olduğu belirsizdir. Deleuze-Guattari için, düşünce sistemi de bir köksaptır. Ağaç biçimli düşünme sistemi, aşkınlık ve somut gerçekliklerle ilerlerken, köksap düşünme sistemi, içkinlik ve oluş üzerine kurulu olan bir sistemdir. Köksap, aynı zamanda bilinmeyen sonuçları üretebilme gücüne sahip bir düşünce sistemidir [36]. Kanadalı Bilim Adamı James Hiller, bu ilişkiyi ağın, yaşamın rastlantısal olarak bir araya gelmiş koşullarını, çarpışmalarını ve tutkularını barındırdığını ifade etmektedir [37].

Rizom ne bir başlangıç, ne de bir sondur, herşeyin ortasında bulunan sonsuz sayıda bağlantılar oluşturabilen, belirsizlikler üzerine kurulu bir sistemdir.

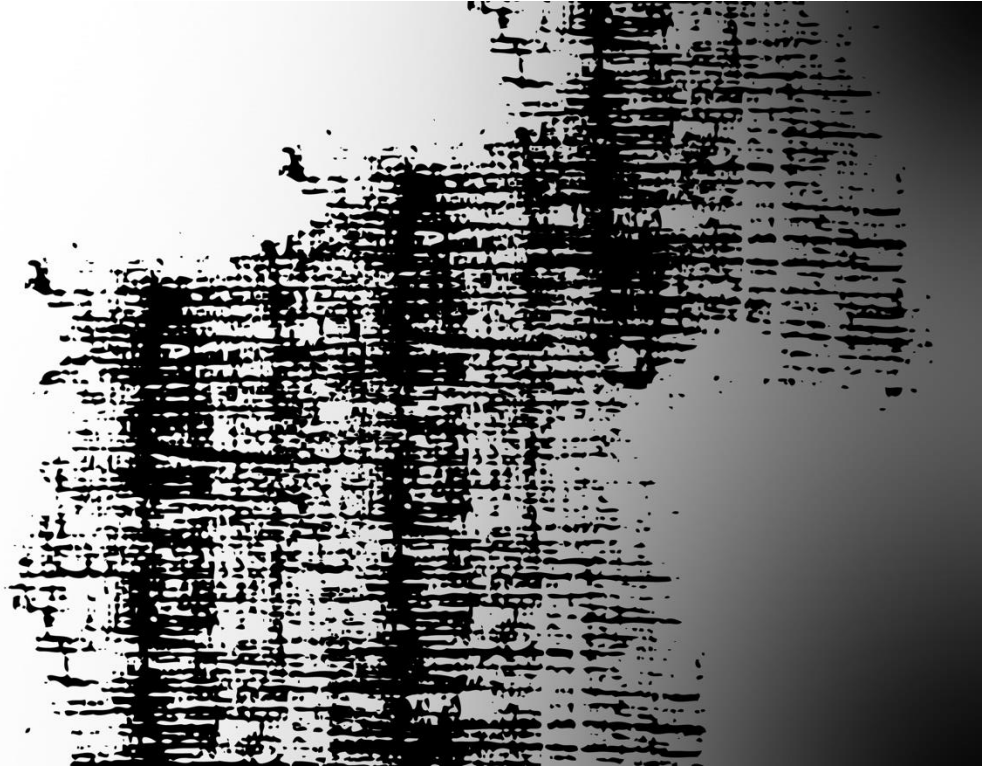

Şekil 3.6 Gilles Deleuze/Rizom-Kök-Sap -Sigmund Freud/Ağaç-Kök

Deleuze ve Guattari'nin metinleri ve kavramları da, rizomik düşünce sisteminin gerektirdiği gibi, asla kendi başlarına bir başlangıç ve sonu ifade etmezler. Kavramlar bilinçli olarak deneysel bir kurgu üzerindedir, daima yaşamda yeni olasılıklar doğabilecek şekilde evrilip çevrilebilir bir bütün halindedirler; yersizyurtsuzlaşma üzerindedirler [33]. Metinlerinde, felsefeden antropolojiye, biyolojiden matematiğe kadar pek çok farklı alanların biraradalığı okudukça keşfedilmektedir. Deleuze ve Guattari'nin metinleri çizdiği dil ve düşüncenin gücü sayesinde, okuyucunun kendi deneyimi ile ilerler. Burada amaç, kişiye daha önce deneyimlediğinden farklı olan bir okuma ve düşünme yöntemi ile yeni bir deneyim alanı oluşturmak, kişiyi yeni bir deneyim içerisine almaktır. Deleuze ve Guattari'nin okuma sistemi üzerine kurdukları bu oluş durumu, her okuyucuya göre değişen bu hal sayesinde 'fark' kavramına farkındalık yaratır.

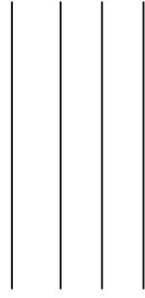
Düşünmenin derinliklerine erişim, hayatın çeşitliliğinin keşfini de sağlamaktadır. Deleuze-Guattari'nin deneyim çeşitliliği sağlayan metinleriyle yarattıkları farklar, hayatın çoğulcu, açık ve yaratıcı bağlantılar bütünü olduğunu göstermektedir [38]. Deleuze ve Guattari'nin şizoanaliz düşünme biçiminin gerekliliği olan 'oluş halinde' olma durumu, bedenin fiziksel sınırlarını aşmasına da olanak sağlar. Bedenin fiziksel sınırın ötesine geçmesi, insanlararası karşılaşmaların var olduğu alanlarda meydana gelir. Beden, öteki bedenle karşılaştığı, özdeşleştiği ve oluş durumuna geçtiği ölçüde kendi sınırlarını aşar [39]. Deleuze ve Guattari bunu, 'insan-insan dışı oluşu', 'hayvan-oluş' meselesiyle ele almaktadır. Hayvan-oluş sürecinde, insanın kendisinden daha fazla şey açığa çıkarabilme gücünün keşfi sağlanmaktadır. Hayvan haline gelen kişi, kendini ötekine açarak öteki olma arzusunu duyumsamaktadır. Artık ne insan, ne de hayvan vardır; herbiri, diğerini, akışların birleşmesiyle yersiz-yurtsuzlaştırmaktadır. Deleuze ve Guattari, bedenin öteki yerine geçebilmesi için, bulunduğu yer-yurt konumundan çıkarak yersizyurtsuzlaşması gerektiğini ifade etmektedir. Oluş süreci, insanın kendisini dönüştürüp en üst düzeye çıkarmak için kendisi olmayanla etkileşimini sağlamaktadır. Oluş süreci içerisinde, başka bir şey olmak için olduğumuz şeyi terk etmeyiz, başka bir duyum ve yaşama tarzıyla kendimizde olan yaşam ve duyum tarzını iç içe geçiririz. Bu durum, arada olma hali-oluş sürecini oluşturur. Bu süreç, her zaman aradadır; oluş bir var olandan bir var olana geçmez, daima arada

gerçekleşmektedir. Kendini bir konumun içine değil, belirsiz, karar verilemez bir araya yerleştirmektedir. Bir şey haline gelmek, bir oluş olmaktadır[38]. Bu anlamda, Şekil 3.7’de, siyah rengin insanı, beyaz rengin hayvanı temsil ettiğini kabul edersek, biraradalılık ile oluşan akış çizgilerinin de bir hayvan oluşu temsil ettiğini düşünebiliriz. Oluş halinde olmayı ifade eden biraradalılık alanında, siyah ve beyaz birbiri içerisine girmiştir, artık ne siyahtır ne de beyazdır, her iki tarafın da olduğundan daha başka birşeye doğru değişimini ifade etmektedir [39].

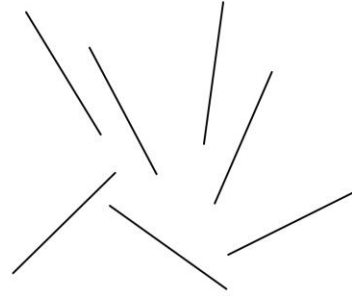
Şekil 3.7 Gilles Deleuze-“Hayvan oluş”

Deleuze- Guattari, oluş halinde olma ve yersizyurtsuzlaşma durumunun oluşması için kaçış çizgilerinin varlığına dikkat çekmektedir. Örneğin, her edebiyat yazarının, sözcükleri her zaman birşeyler anlatır, fakat bir yazarı diğerlerinden farklı kılan şey onun dil dizgesiyle alakalıdır. Deleuze ve Guattari’yi diğerlerinden farklı kılan da, ‘kaçış çizgileri’dir. Deleuze-Guattari, kaçış çizgilerinin olduğu mekanlarda, deneyime açık olma, sızıntı-iletişim vardır, dahası, düşünsel ve oluşsal halde olma durumu hakimdir (Şekil 3.8).

Aynı Olma Hali

Bir Sonraki Hamle Tahmin Edilebilir.

Kaçış Çizgileri- Çokluk Eksenini

Deneyimlenen Alanlar
Kaçış Çizgisinde Ne Var?
Sıçramak
Sızıntı
Düşünsel
Oluşsal

Şekil 3.8 Kaçış Çizgilerinin Varlığı

Deleuze ve Guattari'ye göre, oluş halinde olma durumunun yaratıcısı kaçış çizgileridir ve kaçış çizgilerinin sabit formları yoktur. Örneğin; arzu, tam olarak bir kaçış çizgisidir. Oluş durumu da, aslında bir kaçış durumudur; bedenin oluşturduğu sınırlardan kaçış, arzu olarak ortaya çıkmaktadır. Deleuze'ün tanımladığı arzu kavramı, eksik olan şeye duyulan bir dürtü değildir. Arzu, üretiyorsa gerçeği üretir; ve arzu üretkense, sadece gerçekliğin tarafında öyledir ve gerçekliği üretir [38].

Bu bağlamda, Deleuze ve Guattari'nin oluş durumuyla kastettiği şey, verili olan benliklerimizden sıyrılıp, sonunda tam olarak ne olacağımızı bilmediğimiz süreçlere açılma durumudur. Deleuze ve Guattari'nin bir diğer kaçış çizgisi 'organsız beden' kavramıdır. Organsız beden, somut yaşamda bulunmayan bir bedeni tariflemektedir. Organsız beden, her şeyin mümkün olduğu, idealize edilmiş bir durumdur. Deleuze, tariflediği bu durumu, sürüden uzaklaşmış, yersiz-yurtsuzlaşmış ve toplumdaki kopmuş, politikasız, benliksiz, yitik koyunun durumu olarak örneklendirmektedir [39]. Organsız beden, kendisini verili ve var olan özdeşlikten ve kökenden soyutlayarak bir yersiz-yurtsuzlaşma oluşumu açığa çıkarmaktadır. Organsız beden, organları olmayan bir beden değildir; sadece organların organizasyonları yoktur. Organsız beden, organların var olmasına değil, kendi aralarında oluşan organizasyona karşı çıkmaktadır. Kendisini

verili bir özdeşlikten ve kökenden soyutlayarak bir yersizyurtsuzlaşma hareketini açığa çıkarmaktadır [38]. Deleuze ve Guattari, bedenın en temel manada, organsız beden olduğunu söylemektedir. Deleuze ve Guattari'nin organsız bedeni, düşünceleriyle kavramları yersiz-yurtsuzlaştırırılar. Organsız beden, tüm kazanılan alışkanlıkların ve kimliğin ortadan kaldırılmasına işaret eden devingen bir kavrama dönüşmektedir[37]. Organsız beden, gerçeğin öncesine ve sonrasına uzanarak, bir kopuşu temsil eder; her şeyi uzaklaştırdığımız zaman geriye kalan şeydir.

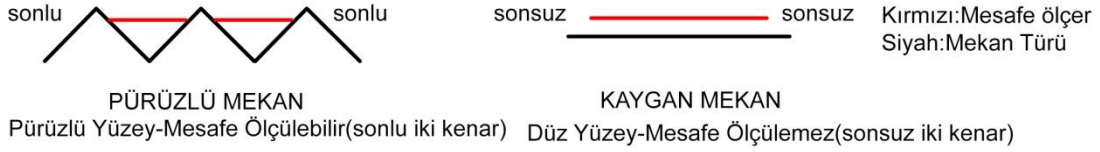
Deleuze-Guattari mekanı, farklı bağlantılarının oluştuğu katmanlar ile tanımlamaktadır. Deleuze için, mekanın katmanları, hem kendi içinde farklı özellikleri olan, hem de farklılaştırma özelliği bulunan yüzeylerdir. Deleuze ve Guattari'ye göre mekan, herşeye direnir; hayatın yaşandığı her an mekan da dönüşmektedir. Deleuze ve Guattari, tüm mekanlarda var olan kaçış çizgilerinin 'kaos, ritim ve fark' kavramından meydana geldiğini söylemektedir. Mekanda, şeyler bölünmez ve ayrışmaz; fakat bir ortamdan diğerine geçebilir, bu sayede ortamlar birbirleriyle sürekli iletişim halindedirler. Ortamlararası etkileşimin sonucu olan fark, tekrarlanan her şeyin bir önceki şeyden farklı olduğunu temsil etmektedir. Deleuze, fark kavramı ile, yaşanan her durumun, sınırları çerçevesinde tekrar eden herhangi birşeyin, yeni oluşum fırsatlarına ve yeni biçimlere dönüşümünü sağlamıştır [40]. Farkın oluşumuna katkı sağlayan, ritim ve kaosun ortak özelliği 'arada olma' ve 'bulaşma' durumudur. Arada olma, iki ortamın arasında olma veya ritim-kaostur. Aradalık durumunda, dönüşüm her zaman vardır. Deleuze ve Guattari, ortamlararası bir geçişin-dönüşümün mevcut olduğu yerde, heterojen mekan-zaman koordinasyonunu meydana getiren ritmin de var olduğunu söylemektedirler. Geçişin yaşandığı, farklılığın oluştuğu yerlerde oluşan ritim, homojen mekanlardan ziyade heterojen mekan ve zamanlarda kendini var etmektedir. Herhangi bir eylem, iki ortam arasında oluşurken, ritim, farklı iki ortam arasında meydana gelmektedir. Ritim kavramı, hep farklılık üreterek ortamın kendisini başka bir ortama dönüştürür. Ritmik olan unsur, tekrar edilen şey değildir, farklılığın kendisidir. Tekrarın, ritmin ve kaosun meydana getirdiği fark-farklılaşma durumu, mekan katlarının ilişkilerini ve katılma durumunu tanımayı sağlamaktadır. Deleuze-Guattari için mekan, önceden verilen sınırlar içerisinde tanımlanan bir şey değildir, yaşandıkça mekanlaşan bir şeydir. Deleuze-Guattari, mekanların oluş sürecine katkı sağlayan, iki

tür mekan tanımlamıştır. Bunlar, 'kaygan mekan' ve 'pürüzlü mekan'dır. Kaygan mekan, hareket eden, iletişim kurabilen mekandır. 'Pürüzlü mekan' ise yerleşik ve sabit olan mekandır [36]. Deleuze ve Guattari, kaygan ve pürüzlü mekan arasındaki farklılıkları şu şekilde tariflemiştir:

"Hakikatte (de facto) olan bu karışımlar, iki mekân arasında hukuki (de jure) veya soyut bir ayırımı da engel değillerdir. Böyle bir ayırımın olması bu iki mekânın birbirleriyle aynı şekilde iletişim kurmadığına da açıklık getirir: hukuki ayırımın kendisi hakikatte varsayılan karışımın biçimlerini ve yönünü veya bu karışımın anlamını belirler (kaygan mekân, pürtüklü mekân tarafından ele geçirilebilir veya örtülebilir mi? Ya da pürtüklü mekân kaygan mekâna çözülebilir; kaygan mekânın gelişmesine izin verebilir mi?). Bu durum beraberinde birkaç soruyu da getirir: iki mekân arasındaki basit karşıtlıklar; karmaşık farklılıklar; hakikatteki karışımlar ve bir diğ erinden ötekine giden geçitler; her zaman simetrik olmayan karışımın prensipleri farklı hareketlere göre bazen kaygan olandan pürtüklü olana, bazen de pürtüklü mekândan kaygan olana geçit sağlar." [36]

Kaygan mekanda, önceden tasarlanmış yollar, sokaklar, yapılar, alanlar yoktur. Kaygan mekan, ölçümlerle anlaşılabilen bir mekan değildir; güzergah ve gezme ile deneyimlenerek anlaşılabilir. Kaygan mekan, homojen değildir, aksine iletişim olanağı sağlayan, gözenekli bir mekandır; içerisine aldığı şeyleri farklılaştırır, oluş sürecine alır ve farklı bir şey meydana getirir. Bu özellikleri sayesinde, hayatın ritminin yaşandığı alanlar meydana getirebilmektedir. Kaygan mekanın zıttı olan pürüzlü mekan ise, kendisini, homojen mekanlarda var etmektedir, ölçülebilir, gözlemlenebilir olma gibi temel özelliklere sahiptir [35].

Deleuze ve Guattari, rizom felsefesinin mekandaki karşılığını düz yüzeylerle açıklamaktadır. Düz yüzeyler, pürüzlü yüzeylere kıyasla belirsizliğe daha açıktırlar. Pürüzlü yüzeyler arasındaki çizgi her zaman iki nokta arasındadır ve mesafeler ölçülebilir. Düz yüzeylerde ise iki uç açık olduğu için bu mesafeler ölçülemez. Bu bağlamda, aslında oluş sürecinde kaçış çizgilerinin varlığıyla tanımlanan kaygan mekan, rizomik felsefedeki düz yüzeyi oluşturmaktadır; oluş sürecinin dışında olan pürüzlü mekan ise, rizomik felsefedeki pürüzlü yüzey ile tarif edilebilmektedir (Şekil 3.9).

Şekil 3.9 Pürüzlü Mekan-Kaygan Mekan

Deleuze ve Guattari, kaygan mekan-düz yüzey, pürüzlü mekan-pürüzlü yüzey, arasındaki farkların göçebeler ve göçmenler arasında da var olduğunu söyler. Deleuze ve Guattari'ye göre göçebe hareketi, kaygan mekan-düz yüzeyde gerçekleşir; göçebeler sabit bir yerde kalmazlar, sürekli hareket halindedirler. Göçebelikte bir ilerleme veya gelişme süreci yoktur, oluş durumu vardır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10 Pürüzlü Mekan/Göçmenlik-Kaygan Mekan/Göçebelik

Kaygan mekan, düz yüzey oluşturan göçebelerin mekanı olmaktadır. Bu mekanların, başı ve sonu belli değildir, fakat içeri sızılması, kente katılımı kolay olan mekanlardır. Kontrol sistemine tabi tutulan şartlarının olmayışı, onlara daha farklı mekanlar oluşturmaya olanak tanımaktadır. Bu mekanda dönüşüm ve değişim sürekli devam etmektedir [41].

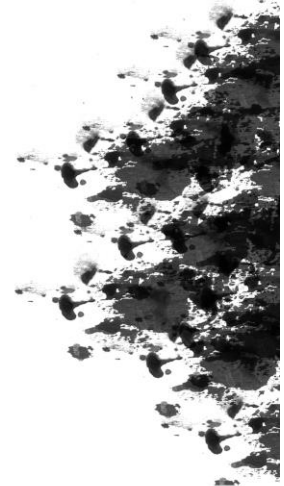
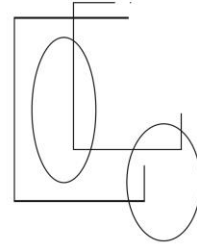
Deleuze ve Guattari'nin oluş halinde olma durumunu başlatan ve şizoanaliz yöntemlerinden birisi olan rizomik düşünme yöntemi, kentleri ve kent mekanını harita ölçeğinden değerlendirmenin dışına çıkarmaktadır. Deleuze ve Guattari'nin tanımladığı kaygan mekanlarda, kaos, ritim ve fark gibi kaçış çizgileri vardır. Kaygan mekanlar, Deleuze-Guattari'nin tariflediği oluş halinde olan, sokağa sızan, dönüşebilen mekanlardır.

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

	Modern Öncesi Dönem		Modern Dönem	Modern Sonrası Dönem
	İlk kentler	Sanayi Devrimi		
Kent Neyi Tanımlıyor?	Biçimsel ve İşlevsel Bilgi	Fiziksel Özellikler Kentteki Sorunlar	Ekonomik Durum Politik-Kültürel Yapı Gündelik yaşam	Kent=Mekan=İnsan
Kentte Neler Var?	Tarım Ticaret	Fiziksel Mekan Kentsel Sorunlar Göç	Kargaşa Bunalım Nüfus Artışı Savaşlar	Farklılıklar Zıtlıklar
Hangi Şey?	Doğa ile uyumlu kentler	Üretim Kent daha fazla büyüyor, yer değiştirmeler artıyor	Değişim Herşeyin değiştirilmesi Yeniden şekillenme, sadeleşme	Kolaj, Mekan, Deneyim Farklılıklar kabul ediliyor. Mekandaki beden,

Kentin İfadesinin Zorluk Temsili?

Matematiksel Alan Hesapları Nasıl Yapılabilir?

Alan:A*B
Çevresel uzunluklar ölçülerek genel alan hesabı hakkında bilgi edinilebilir.

Alan:A*B- Bilinen Alanlar
Bilinen uzunluklar ve eksilen uzunluklar hesaplanmalı.

Alan:Her Parçanın Alanı
Çok küçük parçaların çevresel hesapları yapılmalıdır. Kentteki her bedenin kentin anlaşılmasındaki katkısı gibidir.

Şekil 4.1 Kent neyi tanımlıyor?

Şekil 4.1’de görüldüğü gibi kent, geçmişte sadece korunmak ve günlük aktiviteleri gerçekleştirmek için mekansallaşırken, genellikle belirli sınırlamalar ve kesin değerler üzerinden tanımlanabilmiştir. Bugün ise kent, tarihsel süreç içerisinde yaşadığı birçok değişiklikler nedeniyle, parçalanmış fiziksel doku üzerinden anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu parçalanmışlık üzerinden, genel sınırlar ve fiziksel net değerler ile bir kent tanımı yapmak, kenti anlamada yetersiz kalmaktadır. Bu anlamda, günümüzde kentin anlaşılabilmesinin geçmişe göre daha güç olduğu söylenebilir.

Bu amaçla tez kapsamında, ilk olarak kentin anlaşılması için bir kent kuramı yöntemi oluşturulmuştur. Oluşturulan yöntemin birinci basamağının sonucu, kentin anlaşılmasının, kentteki toplumsal süreçlerin ve mekânsal deneyimlerin çözümlenmesi ile mümkün olabileceğidir. Her ikisi de muğlak ve ölçülemez haldedir. Bu noktadan hareketle, Henri Lefebvre’nin ‘Diferansiyel Mekan’ı ve David Harvey’in ‘Sosyolojik Muhayille’ ve ‘Coğrafi Muhayille’ kavramları irdelenmiş ve kent bir kaos ve düzensizlik mekanı olarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda da kentteki kaos ve düzensizlik, Michel Foucault’un ‘Heterotopya’sı ve Gilles Deleuze ve Felix Guattari’nin, ‘Kaygan Mekan’ kavramsallaştırması ile örtüştürülmüştür.

Tezin kurgusunun oluşturulmasında önemli bir etken olan bu ikiliğin arasındaki gerilimin ve çelişkinin yaratıcı gücü, Amerikalı Psikolog Rollo May’ın, 1975 tarihli ‘The Courage to Create’ (tr. Yaratma Cesareti) isimli kitabında şu şekilde bahsedilir:

Herakleitos, çelişki her şeyin hem kralı, hem de babasıdır, çelişki sınırları öngörür ve sınırlarla mücadele gerçekte yaratıcı üretimlerin kaynağıdır. Sınırlar, onlarsız akan bir nehrin yerküre üzerinde yayılıp gideceği ve nehrin onlarsız hiç olamayacağı kıyılar gibi gereklidirler-yani, nehir akan su ve kıyılar arasındaki gerilimle kurulmuştur. Sanat da aynı şekilde kendi doğumunun zorunlu etmeni olarak sınırları gerektirir. Yaratıcılık kendiliğindelik ve sınırlamalar arasındaki gerilimden doğar, sınırlamalar(nehrin kıyıları gibi) kendiliğindeliği sanat ya da şiir eseri için aslolan farklı biçimlere zorlar. Akılsız kişiler “kendisiyle çatışmanın kendi içinde bir uyuma vardığını anlamazlar: Armoni, yay ve lirinki gibi, karşıt bir gerilimi içerir. “Sınırlara sahip olmak iyidir.” [13]

Tez çalışmasının asıl amacı, kente dair, Umberto Eco'nun, 'açıklık' fikri üzerine temellenen, bir açık okuma yöntemi oluşturabilmektir [14]. Tez çerçevesinde, bu okuma yöntemi iki somut (kentten başlayıp, kent ile sonlanan ve sonlandığı yerden tekrar kentten başlayan) gerçeklik arasındaki geçiş zemininde kurgulanmıştır. Geçiş zeminindeki etkileşim mekanlar arasındaki gerilimin işaret ettiği diğer/öteki bir mekan üzerinden çözümlenmeye çalışılmıştır.

Bu anlamda tez kapsamında, gerilim ve çelişkinin içinde kalan diğer/ öteki mekanın anlaşılması için, Henri Lefebvre, David Harvey, Michel Foucault, Gilles Deleuze-Felix Guattari'nin tariflediği mekan kavramsallaştırmaları irdelenmiş ve Çizelge 4.1, 4.2, 4.3 ve 4.4 ile bir açık okuma niteliğinde olan kavramsal eşleştirmeler oluşturulmuştur.

Bu bağlamda, ilk olarak Çizelge 4.1-literatürlü okuma ile, Henri Lefebvre, David Harvey, Michel Foucault, Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin kent ve mekan hakkındaki ana sav ve kavramları ortaya çıkarılmıştır.

İkinci olarak Çizelge 4.2-yazarlı okuma ile, tezin yönteminin birinci kısmını oluşturan, Henri Lefebvre'nin kent fenomeni yöntemi ile kentin zamansal ve mekânsal eksenini keşitirilmişdir. Ayrıca, Lefebvre'nin zamansal eksen üzerinde tanımladığı mekan türlerinin, kent için önerisi olan diferansiyel mekandaki (tasarlanan-izotopi, algılanan-ütopya ve yaşanan mekan-heterotopya) karşılığı aranmıştır. David Harvey'in kentin anlaşılmasında sosyolojik muhayille-toplumsal süreç ve coğrafi muhayille-mekansal biçim kavramlarının birlikte düşünülmesinin mekânsal deneyimin anlaşılması ile mümkün olabileceği belirlenmiştir. Tezin yönteminin ikinci kısmı, Michel Foucault'un heterotopyasının, Henri Lefebvre'nin yaşanan mekanının, Edward Soja'nın üçüncü mekanının ve Elizabeth Grosz'un arada mekanının ile örtüşebilmekte ve bir sınır mekanına işaret etmektedir.

Üçüncü olarak, Çizelge 4.3-Çapraz okuma ile, Lefebvre ve Harvey'in, kentin anlaşılmasında mekânın ve mekânsal deneyimin önemi açığa çıkarılmıştır. Michel Foucault'un heterotopyasının gerçek ile gerçek olmayan arasında olma durumunun, Gilles Deleuze- Felix Guattari'nin kentteki rastlantısal bir mekanı oluşturan kaygan mekanda karşılığının olabileceği belirlenmiştir. Ayrıca, bu arada olma durumu, Gilles Deleuze-Felix Guattari'nin şizoanaliz yöntemindeki oluş halinde olma durumundaki

yersizyurtsuzlaşma ile örtüşebildiği de görülmüştür. Bu bağlamda, yapılan eşleştirmelerin sonucu olarak, gerilim ve çelişkinin arasında kalan bir mekanın, fiziksel yokluğu üzerinden tartışılabilen bir 'ara mekan'ı barındırdığı belirlenmiştir. Mekanda fiziksel olarak 'arada olma' durumu, tez kapsamında mevcut somut gerçeklikte olmayan bir mekanı açığa çıkarmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Ayrıca, tez kapsamında, 'aradalık' kavramı da, 'Aradalık Mekan'ının potansiyellerini çözümlemede bir araç olarak görülmüştür.

Son olarak Çizelge 4.4- çoğul okuma ile, kentteki dönüşebilmeyi-oluş halinde olabilmeyi sağlayan mekanın önemi ve bu mekanların anlaşılmasının kent için önemi açığa çıkarılmıştır. Tez kapsamında, ortaya konan 'Aradalık Mekan'ı mekanın fiziksel varlığından bağımsızdır. Bu mekan, Foucault'un 'Heterotopya'sında tariflediği 'ara geçişi' ve Deleuze-Guattari'nin, oluş halinde olmanın koşulu olarak belirttikleri 'kaçış çizgilerini' barındıran bir mekandır. Bu anlamda, ara geçiş ve kaçış çizgilerini barındıran aradalık mekanı, bizi diğer/öteki olmaya doğru açmayı sağlayan zihinsel bir mekandır. Ayrıca, Çizelge 4.4-çoğul okumada ortaya çıkan her kavramın, ara geçiş zemini üzerinde çarpışabildiği ve çarpışan her ağın aslında kent hakkında yeni bir söylem oluşturabildiği söylenebilir.

Öteki ile karşılaşan beden, mekanda muğlaklaşabilmekte ve oluş haline girebilmektedir. Bu aradalık mekanının beklenmedikliği ve rastlantısallığı, aslında kentte bir kaçış ve geçiş durumunu oluşturmaktadır. Tez kapsamında ele alınan diğer/öteki mekanın, aslında aradalık mekanından da daha fazla olan, belki de hiç kullanılmayan, hiç üzerine söz söylenmemiş olan, deneyimleyen ve bedenin geri dönüş mekanizmasının oluşturamadığı bir mekanı da temsil ettiği söylenebilir. Dile gelip söylendiğinde bu mekan, belki de kuramla deneyim arasında olan bir şey olmaktadır.

Mekanın devingenliğini sağlayan şey, onun çevresi ile sürekli olarak iletişim halinde olmasıdır. Bu iletişim ağı, kentteki herşeyin yaratıcılığa katılmasını sağlar. Dolayısıyla kenti oluşturan her mekan, yaratıcı düşüncenin malzemesi olmaktan kurtulamayacağı gibi, kentin devinimini sağlayan temel unsurlar olarak da ele alınacaktır.

Kent içerisinde rastlantısal ve oluşsal olma durumunu ve öteki haline geçebilmeyi sağlayan her türlü çaba, insanlararası iletişime açık olabilme hali, kentin toplumsal

gelişimini sağlayacaktır. Kente ruhunu veren bu rastlantısal paylaşımların olduğu mekanlar, farklılığın, çeşitliliğin ve kendiliğindenliğin potansiyellerinin filizlendiği, biçimsel olmayan, fakat kavramsal bir yerdir.

Kentte zıt karşılaşmaların arasında kalan mekandaki gerilim ve çelişkiden yola çıkarak, mekanın dönüşümselliğini, oluşsallığını, rastlantısallığını inceleyen bu çalışma, mekanın potansiyellerinin incelenmesinin, kentin anlaşılması ve yaşanabilirliği üzerinden her zaman fikir verici olabileceğinin bir göstergesi olmaktadır.

Tez kapsamında, kentin devingenliği, içinde yer alan diğer/öteki mekanlar üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Bedenin özgürleşebildiği mekanlarda beklenmediklik, her zaman bir oluş sürecini meydana getirir. Katı sınırlarla bölünmüş, hiçbir zaman rastlantısallığa izin verilmeyen mekanlardan oluşan kentler, Jane Jacobs'un ifade ettiği gibi, her zaman başarısız olacaktır.

Tezin sonucunda, '**Aradalık Mekanı**', Henri Lefebvre, David Harvey, Michel Foucault, Gilles Deleuze-Felix Guattari'nin kentteki bir diğer şey üzerinden kent hakkındaki kuramlarını oluşturdukları gibi, bir diğer/öteki mekan üzerinden okunabilmiştir. Son olarak, 'Aradalık Mekanı' Şekil 4.2'de görüldüğü gibi, diğer/öteki mekanın bir diğer/öteki mekana dönüşebildiği '**SİYAH**' (siyah, fiziksel olarak var, ama aslında yoktur) zemininde sonlanmış ve siyahtan tekrar başlamıştır.

HENRI LEFEBVRE

Ana Sav -----"Kartezyen şema terkedilmeli"

Ana Kavram ----- Kent Fenomeni

Yöntem Önerisi ----- Kent : Mekan, Özne, Zaman

DAVID HARVEY

Ana Sav ----- "Kent", öngörülemez olayların yaşandığı "mekan"dır.

Ana Kavram ----- Kent hakkındaki herhangi bir kuram, bir şekilde, kentin yüklediği Sosyolojik Muhayille-mekansal biçimle ve kentteki Coğrafi Muhayille- toplumsal süreçleri bağdaştırmalıdır.

Mekansal Deneyim ----- Mekanda, sadece kişilerin davranışlarını gözlemlemek

"Kent"nin anlaşılması ----- ,Günlük pratiklerin gözlenebilmesi
Yaratıcı mekanlar ----- Mekanın felsefi sınırlarının açığa çıkarılması

MICHEL FOUCAULT

Ana Sav -----"Gerçek" ile "Gerçek olmayan" yer arasında ki "yer"

Ana Kavram ----- HETEROTOPYA

Henri Lefebvre ----- Yaşanan Mekan

Edward Soja ----- Üçüncü Mekan

Elizabeth Grosz ----- Arada Mekan

GILLES DELEUZE-FELIX GUATTARI

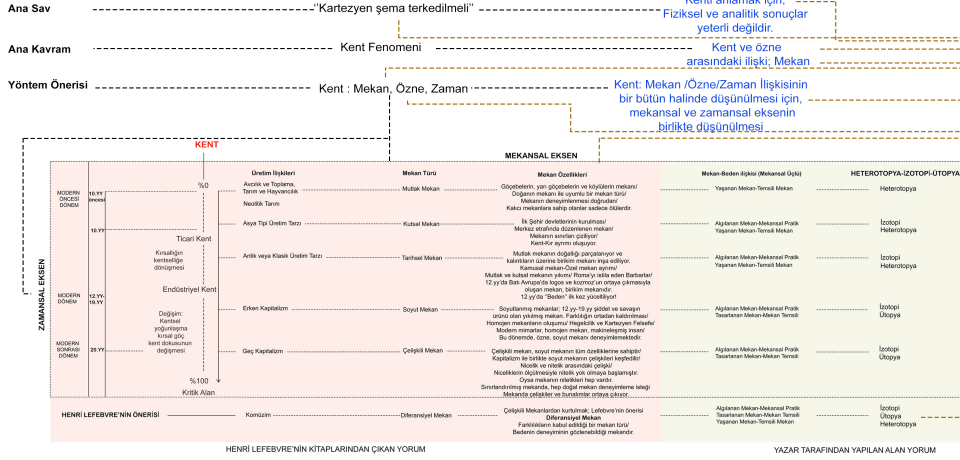
Ana Sav ----- Oluş Halinde Olmak-İçkinlik

Ana Kavram ----- Şizoanaliz Düşünme Yöntemi

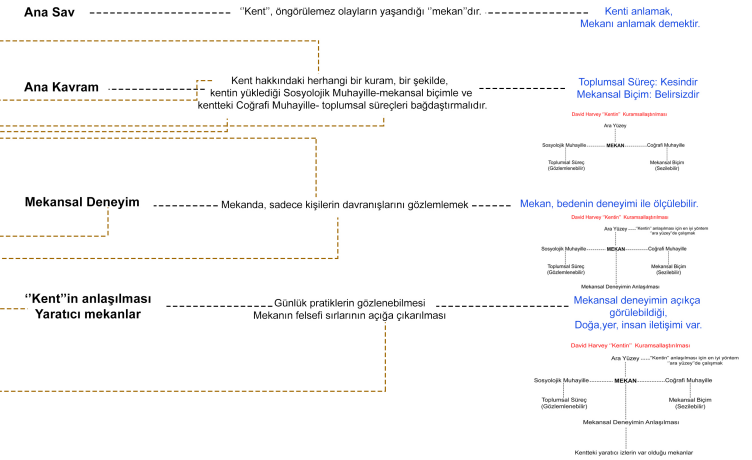
Şizoanaliz yöntemi ----- Rizomik-Köksap Yöntemi

Rizomik Düşünce ----- Beden Mekan
Beden ve Mekan -----
Kaçış Çizgileri ----- Organsız Beden Kaos,Ritim, Fark
Mekan Türleri ----- Kaygan Mekan
Düz yüzey
Pürüzlü Mekan
Pürüzlü Yüzey

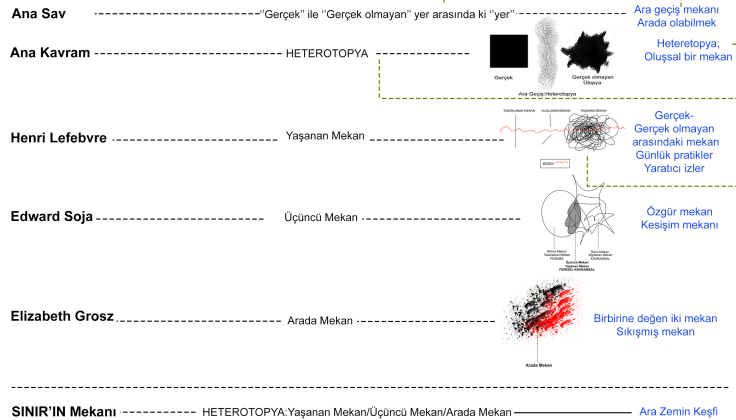
HENRI LEFEBVRE

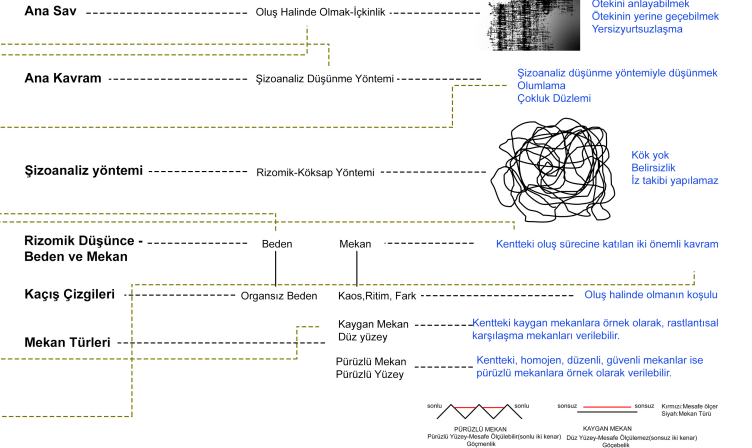
DAVID HARVEY

MICHEL FOUCAULT

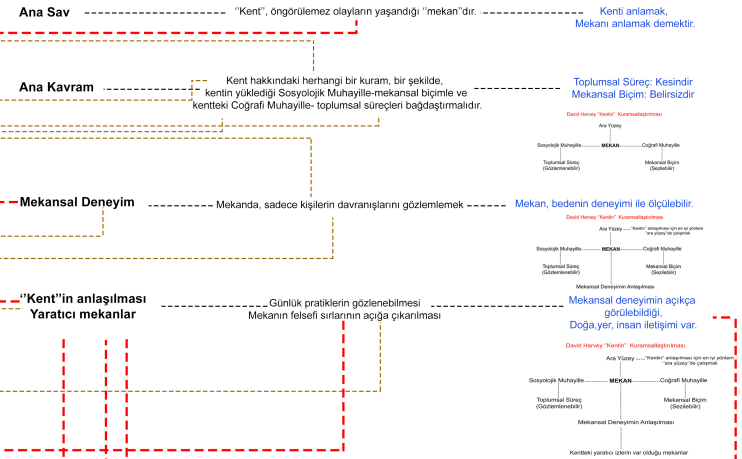
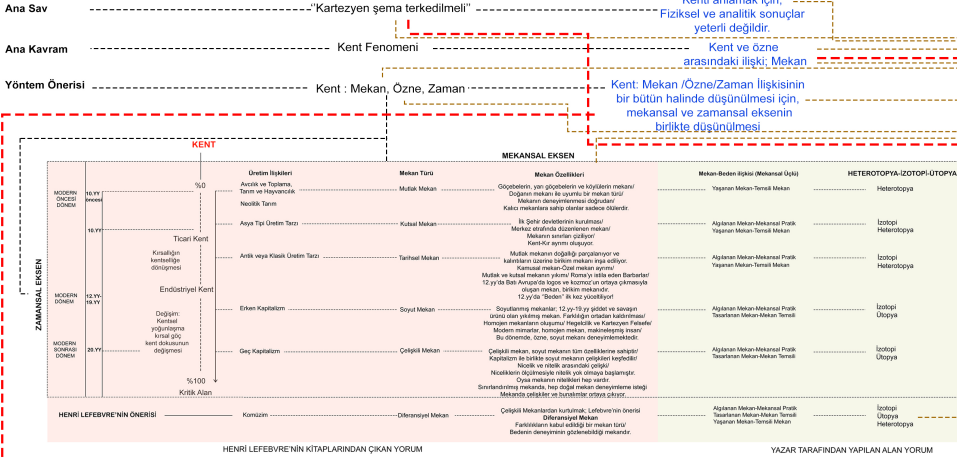

GILLES DELEUZE-FELIX GUATTARI

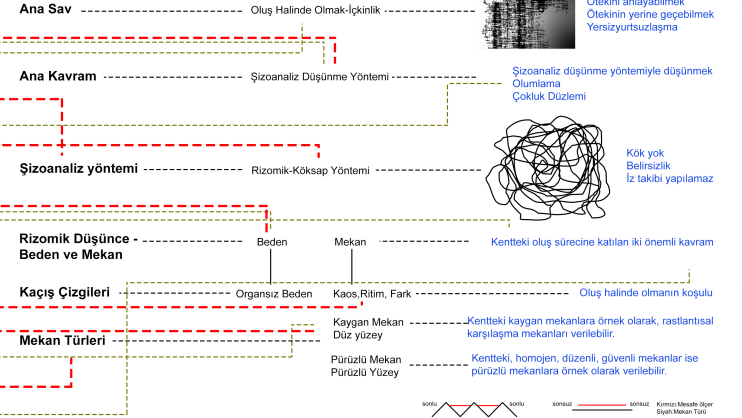
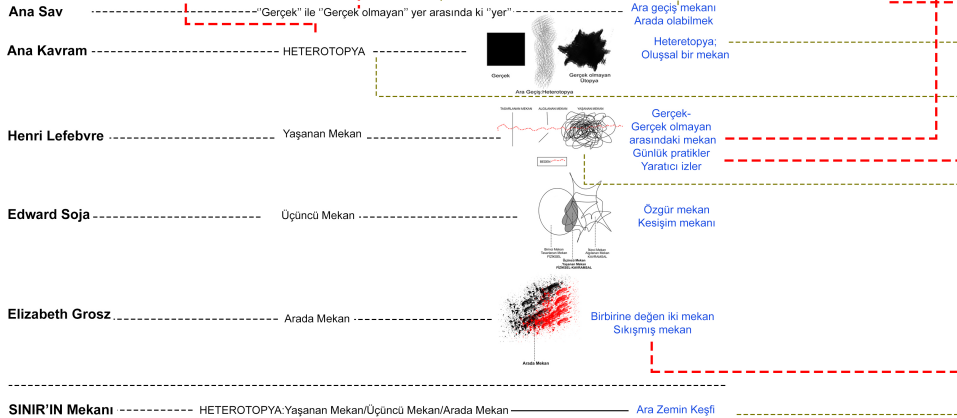
HENRI LEFEBVRE

DAVID HARVEY

MICHEL FOUCAULT

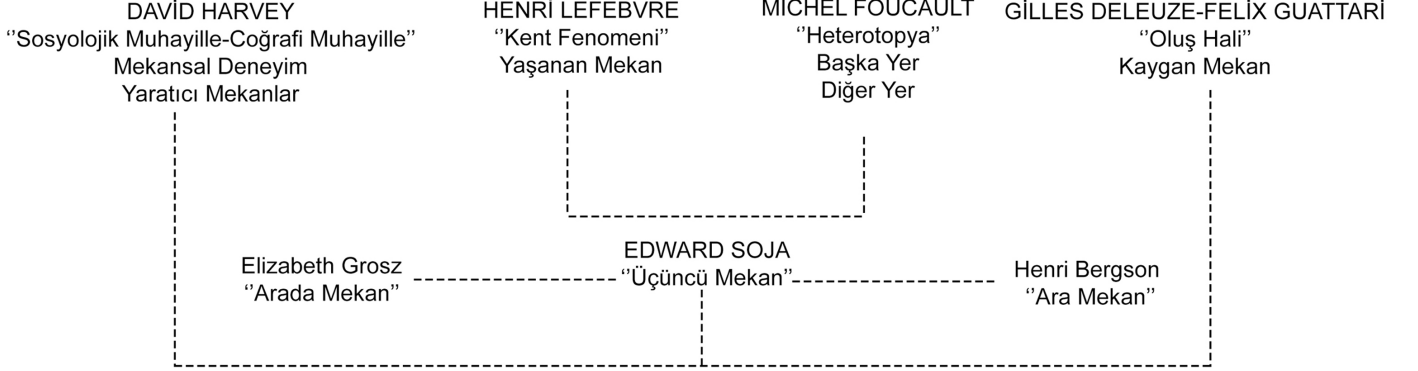
GILLES DELEUZE-FELIX GUATTARI

TEZİN KURGUSU

TEZİN YÖNTEMİ

TEZİN SONUCU

TARAF ve ÖTEKİ TARAF ARASINDA KESİŞEN ARADALIK MEKAN ZEMİNİ

Kim?	Kentteki Hangi şey?	Kentteki Diğer hangi şey?
Henri Lefebvre	Yaşanan Mekan	Tasarlanan ve Algılanan Mekan
David Harvey	Deneyimlenen Mekan	Toplumsal Süreç
Michel Foucault	Heterotopya	Gerçek ve Gerçek olmayan
Gilles Deleuze-Felix Guattari	Kaygan Mekan	Kaçış Çizgileri

TEZİN SONLANDIĞI ve TEKRAR BAŞLADIĞI ARA GEÇİŞ ZEMİNİ

"Aradalık Mekanı" oluş zemini: SİYAH

Not:Siyah(Sözlük anlamı): Ortamda hiçbir ışık bulunmadığında/hiçbir ışık yansıtılmadığı için her şey siyah görünür, başka deyişle hiçbir şey görünmez

KAYNAKLAR

- [1] Mumford, L., (1923). *Invisible City*; Çeviren: Doğan, H. M., (1996). "Görünmeyen Kent", *Cogito, Kent ve Kültür*, Sayı: 8, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- [2] Lefebvre, H.,(1970). "La Revolution Urbaine" , Editions Gallimard, Paris; Çeviren: Sezer, S., (2013). "Kentsel Devrim", Sel Yayıncılık, İstanbul.
- [3] Harvey, D., (1973). "Social Justice and the City", Blackwell Publishers; Çeviren: Morali, M., (2003). "Sosyal Adalet ve Şehir", Metis Yayıncılık, İstanbul.
- [4] Christianse, K., Michaeli, M. and Rieniets, T., (2009). "Istanbul's Spatial Dynamics", *Urban Age Newspaper: Istanbul City of Intersections*, Published by the Urban Age Programme, London School of Economics and Political Science, London.
- [5] Alexander, C. (1965). "A city I s Not A Tree", *Architectural Forum*, 122, no:1
Alexander, C., (1965). "A city I s Not A Tree, Part 2" *Architectural Forum*, 122, no:2.
- [6] Karatani, K., (1995). "Architecture as Metaphor" The MIT Press; Çeviren: Yıldırım, B., (2005). *Metafor olarak Mimari*, Metis Yayınları, İstanbul.
- [7] Jacobs., J., (1970). "The Economy of Cities", New york.
- [8] Megill, A., (1985). "Prophets of Extremity" Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida, University of California Press; Çeviren: Birkan, T., *Aşırılığın Peygamberleri Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida*, İkinci Baskı, Ayraç Kitapevi, Ankara.
- [9] Sağlam, R., (2012). *Derrida ve Dworkin Arasındaki İlişki: Yapıbozum ve Yargıç Herkül*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara.
- [10] Derrida, J. (1972). "La Pharmacie de Platon"; Çeviren: Direk, Z., *Platon'un Eczanesi*, Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- [11] Lawlor, L. (2006). *Bu Yeterli Değil: Derrida'da Hayvanlar Sorunu*, Cogito.
- [12] Derrida, J. (1993). *Khôra*, Eclitions Galilee, Paris; Çeviren: Eryar, D., (2008). *Khôra*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- [13] May, R., (1975). "The Courage to Create", W. W. Norton & Company, New York; Çeviren: Oysal, A., (2012). "Yaratma Cesareti", Metis Yayınları, İstanbul.

- [14] Eco, U., (1962). "Opera Aperta", RCS Libri S.P.A., Bompiani, Milano; Çeviren: Esmer, T., (2000). Açık Yapıt, Can Sanat Yayınları, İstanbul.
- [15] Lefebvre, H.,(1974). "La Production de l'espace"; Çeviren: Ergüden., I, (2014). "Mekanın Üretimi", Sel Yayıncılık, İstanbul.
- [16] Boer, R. (2015), Marxist Criticism of the Hebrew Bible, Bloomsbury Publishing, 2. Baskı, London.
- [17] Ghulyan, H., (2017). Lefebvre'nin Mekân Kuramının Yapısal ve Kavramsal Çerçevesine Dair Bir Okuma, ÇYYD, 26(3): 1-29.
- [18] Harvey, D., (1989). "Urban Experience"; Çeviren: Soğancılar, E., (2016). "Kent Deneyimi", Sel Yayıncılık, İstanbul.
- [19] Pallasmaa, J., (2005). "The Eyes of the Skin:Architecture and the Senses", 2nd Edition, John Wiley&Sons Limited; Çeviren: Kılıç, U.A., (2011). Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular, Yem Yayınları, İstanbul.
- [20] Mills, W. C., (1959). "The Sociological Imagination" New York.
- [21] Langer, S. K. K., (1953). "Feeling and Form: A Theory of Art" Charles Scribner's Sons, New York.
- [22] Foucault, M., (1966). "Les Mots et les C.hoscs"; Çeviren: Kılıçbay, M.A., (2001). Kelimeler ve Şeyler, İkinci Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- [23] Foucault. M., (1988). "Dits et ecrits"; Çeviren: Ergüden, I., Akınbay, O., 2016. "Özne ve İktidar", Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- [24] Soja, W. E., (1996). Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Realand-Imagined Places, Blackwell, Oxford.
- [25] Bergson, H. (1986). "Matière et mémoire"; Çeviren: Ergüden, I., (2005). Madde ve Bellek, Dost Kitabevi, Ankara.
- [26] Bergson, H., (1901). "L'Évolution créatrice"; Çeviren: Andison. M. L., (1946). Creative Mind, New York: Philosophical Library; Çeviren: Tunç, Ş.M., (1947). Yaratıcı Tekamül, Dergah Yayınları, İstanbul.
- [27] Grosz, E., (2001). Architecture From Outside, Massachusetts Institute of Technology, USA.
- [28] Stavrides, S., (2010). Toward the city of thresholds; Çeviren: Karatay. A., (2016). Kentsel Heterotopya, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- [29] Bourdieu, P., (1977). Outline of a Theory of Practice, Cambridge University Press, Cambridge.
- [30] Sennett, R., (1992). The Consience of The Eye, The Design anad Social life of Cities, Norton company. Çeviren: Serabiboğlu, S., Kurultay, C., (1999). Gözün Vicdanı, Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam, Ayrıntı yayınları, İstanbul.
- [31] Heidegger, M., (1997). "Building, Dwelling, Thinking, Rethinking Architecture", Ed. Leach N., Routledge, London.
- [32] Adams, P., (2005). City Edge, Architectural Press, Oxford.

- [33] Ballantyne, A., (2007). "Thinkers for Architects/Deleuze&Guattari for Architects", Routledge. Çeviren: Ögdül, R., (2014). "Mimarlar için Düşünürler/Mimarlar için Deleuze ve Guattari", Yem Yayın, İstanbul.
- [34] Guattari, Felix., (1992). "Chaosmosis", Chaosmose, Fransa. Çeviren: Bains,P ve Pefanis, J. (1995). "Chaosmosis an ethico-aesthetic paradigm" Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis.
- [35] West-Pavlov, R., (2009). "Space in Theory: Kristeva, Foucault, Deleuze" Amsterdam ve New York.
- [36] Deleuze, G., ve Guattari,F., (1980). "Capitalisme et Schizophrenic", Les Editions de Minuit, Paris. Çeviren: Massumi, B., (2008). "Capitalism and Schizophrenia" , A Thousand Plateaus Capitalism and Schizophrenia" University of Minnesota Press, Minneapolis, London.
- [37] Hillier, J., (2007). Stretching Beyond the Horizon: A Multiplanar Theory of Spatial Planning and Governance, 'Following the Witch's Flight': Artfully Introducing Deleuzoguattarian Ideas, Ashgate, Hampshire, UK.
- [38] Demirtaş, M., (2017). "Arzu Politikası- Deleuze ve Guattari Etkisi", Otonom Yayıncılık, İstanbul.
- [39] Deleuze, G., (1966). "Le Bergsonisme", Presses Universitaires de, France. Çeviren: Yücefer, H., (2014). "Bergsonculuk", Otonom Yayıncılık, İstanbul.
- [40] Bonta, M., ve Protevi, J., (2006). "Deleuze and Geophilosophy: A Guide and Glossary" Edinburgh University Press, Edinburgh.
- [41] Deleuze, G., ve Guattari, F., (1991)." Qu'es-ce que la philosophic" Les Editions de Minuit, Paris. Çeviren: Tomlinson, H., and Burchell,G., (1994). "What is Philosophy" Columbia University Press, New York. Çeviren: Ilgaz, T., (1993). "Felsefe Nedir?", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı :Gülsüm KARAÇETİN SARIKAYA
Doğum Tarihi ve Yeri :1987-Pazarcık
Yabancı Dili :İngilizce
E-posta :glsmkrctn@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Doktora	Fizkokimya	Yıldız Teknik Üniversitesi	2017
Y. Lisans	Analitik Kimya	Sakarya Üniversitesi	2011
Lisans	Mimarlık	İstanbul Gelişim Üniversitesi	2019
Lisans	Kimya	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2009
Lise	Fen Bilimleri	Koca Mustafa Paşa Lisesi	2004

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2015-devam ediyor	Yıldız Teknik Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2014-2015	Muş Alparslan Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

YAYINLARI

Bildiri

1-Karaçetin Sarikaya G., Kaymaz Koca S., (2018). "Intervening Space and Infection: Istanbul – Tenekeçiler District" Space International Conference 2018 on Architectural Culture and Society, pp.30-36, İngiltere.

2-Karaçetin Sarikaya G., Kaymaz Koca S., (2018). "Gecekondu in the Context of Spatiotemporal Temporality: The Case of Sulukule, Istanbul", Time,Space and Self International Conference , pp.25-25, İngiltere.

